

Asset Specificity, Research on Specific Assets in Iran and Its Defining Characteristics with the Approach of Grounded Theory

Mohammadreza Mehrabanpour*

Assistant Prof., Department of Accounting and Finance, Faculty of Management and Accounting,
Farabi Campus of Tehran University, Qom, Iran, mehrabanpour@ut.ac.ir

Ali Alahmoradi

Ph.D. Candidate, Department of Accounting and finance, Faculty of Management and Accounting,
Farabi Campus of Tehran University, Qom, Iran, mehrabanpour@ut.ac.ir

Abstract

Purpose: Considering the impact of specific assets on the value of the firm, vertical integration and financing methods, the purpose of this study is to investigate the concept, importance and types of specific assets in Iran and their defining indicators.

Methods: In this research, qualitative research method, including qualitative content analysis with explicit and inductive approach and grounded theory with systematic approach of Strauss and Corbin (1998) has been used. In the content analysis section, 83 cases from previous researches between 1985 and 2021 were selected and analyzed by theoretical sampling method. In the next section, after conducting 14 interviews by theoretical sampling method and using the snowball technique, theoretical saturation was obtained.

Results: In this study, specific assets are examined from four dimensions of definition, concept, importance and characteristics, as well as 11 types of specific assets such as Site specificity, Temporal Asset Specificity, Dedicated assets specificity, Brand Capital Specificity, Physical asset specificity, Human Asset specificity, technological assets, organizational capital, intellectual property assets, market assets and social capital, as well as its indicators and determinants were identified and examined.

Conclusion: From the point of view of Iranian experts, specific assets are a key asset for the strategic management of the firm and in all basic decisions of the firm in the field of financing, valuation of the firm and its shares, vertical integration and bankruptcy risk should be considered and therefore investors and other stakeholders should have Considered the assets and their significant consequences for the firm and its value.

Contribution: In this study, for the first time and from the perspective of accounting, the issue of asset specificity, related concepts and their importance in Iranian firms, types of specific assets in Iran and their determinants were identified and examined, and specific assets as a strategic issue and noteworthy was introduced to the Iranian accounting community.

Keywords: Transaction Cost Economics, Asset Specificity, Content Analysis Method, Grounded Theory, Transaction Cost.

Research Article

Cite this article: Mehrabanpour & Alahmoradi (2022) Asset Specificity, Research on Specific Assets in Iran and Its Defining Characteristics with the Approach of Grounded Theory, Journal of Financial Accounting Knowledge, Vol.9, NO.3, Fall 2022, 69-100

DOI: 10.30479/jfak.2022.16900.2978

Received on 11 February, 2022   **Accepted on** 17 June, 2022

© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University.

Corresponding Author: Mohammadreza Mehrabanpour (mehrabanpour@ut.ac.ir)

خاص بودن دارایی، کنکاشی بر دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن با رویکرد نظریه زمینه‌بنیان

محمد رضا مهربان پور* ID

استادیار، گروه حسابداری و مالی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکدگان فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران،

mehrabanpour@ut.ac.ir

علی اله‌مرادی

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری و مالی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکدگان فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران

alialahmoradi@ut.ac.ir

چکیده

هدف: با توجه به تاثیر دارایی‌های خاص بر ارزش شرکت، ادغام عمودی و روش‌های تامین مالی، هدف پژوهش، بررسی مفهوم، اهمیت و انواع دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن می‌باشد. **روش:** در این پژوهش، از روش تحقیق کیفی، شامل روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد آشکار و استقرایی و نیز نظریه زمینه‌بنیان با رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین (۱۹۹۸) استفاده شده است. در بخش تحلیل محتوا، ۸۳ مورد از پژوهش‌های پیشین بین سالهای ۱۹۸۵ تا ۲۰۲۱ با روش نمونه‌گیری نظری انتخاب و مورد تحلیل قرار گرفت. در بخش بعدی، پس از انجام ۱۴ مصاحبه به روش نمونه‌گیری نظری و با بکاربردن روش انتخاب نمونه گلوله برفی، اشباع نظری حاصل گردید.

یافته‌ها: در این پژوهش، دارایی خاص از چهار بعد تعریف، مفهوم، اهمیت و ویژگی‌ها بررسی و همچنین ۱۱ نوع دارایی خاص تحت عنوان مکان خاص، زمان‌بندی خاص، دارایی اختصاصی، برند خاص، فیزیک خاص، سرمایه انسانی، دارایی‌های تکنولوژیک، سرمایه خاص سازمانی، دارایی‌های مالکیت فکری، دارایی‌های بازار خاص شرکت و سرمایه اجتماعی و نیز شاخص‌ها و عوامل تعیین‌کننده آن شناسایی و مورد بررسی قرار گرفت. **نتیجه‌گیری:** از دیدگاه صاحب‌نظران ایرانی، دارایی خاص یک دارایی کلیدی برای مدیریت استراتژیک شرکت بوده و در تمامی تصمیمات اساسی شرکت در زمینه تامین مالی، ارزش‌گذاری شرکت و سهام آن، ادغام عمودی و ریسک ورشکستگی باید مدنظر باشد و لذا سرمایه‌گذاران و سایر ذینفعان، باید وجود این دارایی‌ها و عواقب مهم آن‌ها برای شرکت و ارزش آن را در نظر داشته باشند.

دانش‌افزایی: در این پژوهش برای نخستین بار و از منظر رشته حسابداری، موضوع خاص بودن دارایی‌ها، مفاهیم مرتبط و اهمیت آن در شرکت‌های ایرانی، انواع دارایی‌های خاص در ایران و نیز عوامل تعیین‌کننده آن‌ها شناسایی و مورد بررسی قرار گرفت و دارایی‌های خاص بعنوان یک موضوع استراتژیک و درخور توجه به جامعه حسابداری ایران معرفی گردید.

واژگان کلیدی: اقتصاد هزینه معاملات، خاص بودن دارایی، روش تحلیل محتوا، نظریه زمینه‌بنیان، هزینه معاملات.

مقاله پژوهشی

*استناد: مهربان پور و اله‌مرادی (۱۴۰۱)، خاص بودن دارایی، کنکاشی بر دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن با رویکرد نظریه زمینه‌بنیان، فصلنامه علمی دانش حسابداری مالی، دوره ۹، شماره ۳، پیاپی ۳۴، پاییز ۱۴۰۱: ۶۹-۱۰۰
تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۲ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۳/۲۷

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) © حق مؤلف نویسندگان

۱- مقدمه

خاص بودن دارایی^۱ بیانگر میزانی از قابل معاوضه بودن و یا قابل استفاده مجدد بودن یک دارایی برای استفاده‌های جایگزین است (لی و اکسو، ۲۰۱۷، ۸۴۰). دارایی‌های دارای اهداف عمومی، مانند زمین، استفاده‌های جایگزین دیگری دارند و معمولاً بازارهای پویا و سیالی را تجربه می‌کنند. از طرف دیگر، دارایی‌های خاص (مانند دارایی‌ها و تجهیزات کارخانه‌های فولاد) متناسب با نیازهای شرکت بوده و به جز برای هدف موردنظر، استفاده آن‌ها در دیگر موارد محدود است.

دارایی‌های خاص باعث کاهش انعطاف‌پذیری در عملیات کسب و کار شده و در نتیجه، ریسک ورشکستگی را افزایش می‌دهند. همچنین برای اشخاص مشکل است که ارزش این دارایی‌ها را به طور موثر ارزیابی کنند (کلاین، کرافرد و آلچین، ۱۹۷۸، ۲۹۹؛ ویلیامسون، ۱۹۸۶، ۲۸۰). علاوه بر این، ارزش فروش یا تصفیه دارایی‌های خاص کمتر از زمانی است که شرکت تداوم فعالیت دارد (راندن و سورتر، ۱۹۷۲، ۲۶۵؛ ویلیامسون، ۱۹۸۸، ۵۷۵). از طرف دیگر، دارایی‌های خاص شرکت، مزایای فراوانی برای شرکت به همراه دارند. برای مثال، آن‌ها می‌توانند شبه‌رانت‌های اقتصادی (تفاوت بین ارزش یک دارایی در استفاده فعلی و ارزش دارایی در بهترین استفاده جایگزین آن) را برای شرکت ایجاد کنند (کلاین، کرافرد و آلچین، ۱۹۷۸، ۲۹۹). ارزش سهام شرکت را افزایش داده (تیس، ۱۹۸۶، ۲۸۸) و یا یک مزیت رقابتی در بازار برای شرکت فراهم می‌کنند (لیپ من و روملت، ۱۹۸۲، ۴۲۲؛ روملت، ۱۹۹۱، ۱۷۱).

دارایی‌های خاص در تصمیمات مربوط به ساختار تامین مالی شرکت‌ها موثر بوده و تاکید آن بر شناسایی بدهی و سهام به عنوان ساختارهای جایگزین برای سازماندهی شرکت‌ها می‌باشد. ویلیامسون (۱۹۸۸، ۵۶۷) استدلال کرد که به حداقل رساندن هزینه ساختارهای سازماندهی باید هدف اصلی بنگاه در هنگام انتخاب ترکیب بدهی - سهام باشد. چارچوب هزینه معاملات نشان می‌دهد که شرکت‌های با دارایی‌های خاص بیشتر، هزینه معاملات بالاتری را تجربه می‌کنند زیرا دارای‌های آنها دارای ارزش وثیقه کمتری برای وام‌دهندگان می‌باشد بنابراین هزینه تامین مالی از طریق بدهی برای آنها افزایش می‌یابد. لذا ساختار تامین مالی این شرکت‌ها از نوع انتشار سهام بوده و حرکت به سمت ساختار سازماندهی از نوع بنگاه (ادغام عمودی) برای آنها مناسب‌تر است (کرالون، ۲۰۱۳، ۱۹؛ جیمز و کیزیلاسلان، ۲۰۱۰، ۵۹۹).

در برخی از تحقیقات انجام شده داخلی به وجود مساله ادغام عمودی شرکت‌ها برای کاهش هزینه‌های مبادلات اشاره شده است بطوریکه امروزه با افزایش رقابت تجاری بین شرکت‌ها در سطح داخلی و بین‌المللی، بهبود در تنوع ریسک، کاهش هزینه‌های معامله، افزایش مبادلات در بازار و نیز فرار از ورشکستگی، بحث ادغام عمودی شرکت‌ها و درونی‌سازی انجام مبادلات بسیار مورد توجه قرار می‌گیرد (نصیری اقدم، ۱۳۸۵، ۳۷۱؛ امیری و رضاپور، ۱۳۹۳، ۱۴).

گوگردچیان و همکاران، ۱۳۹۲، ۲۱؛ امیری و همکاران، ۱۳۹۳، ۱۱۲). هر چه سطح خاص بودن دارایی‌های یک شرکت بالاتر باشد هزینه‌های معامله از طریق سیستم بازار افزایش می‌یابد و لذا شرکت‌ها به سمت داخلی‌سازی مبادلات و ادغام عمودی هدایت می‌شوند (جاسکو، ۱۹۸۸، ۱۰۰؛ ویلیامسون، ۱۹۷۹، ۲۵۰)

بنابراین همانطور که بیان شد دارایی‌های خاص در زمینه مسائل مختلف شرکت‌ها از جمله ادغام عمودی، تامین مالی، هزینه‌های تامین مالی، ساختار مالی، تعیین ارزش منصفانه شرکت و دارایی‌های آن، ریسک ورشکستگی، ارزش تصفیه شرکت و نیز دارایی‌های آن تاثیر تعیین‌کننده دارد و از این‌رو امروزه با توجه به شرایط فعلی کشور ما و تحریم‌های بین‌المللی موثر بر فعالیت شرکت‌های ایرانی، لزوم پرداختن به مفاهیم اقتصاد هزینه معاملات و نیز خاص بودن دارایی‌ها به شدت احساس می‌شود. در این شرایط بیش از همه افزایش کارایی در استفاده از منابع مالی و بهبود عملکرد شرکت‌ها با تکیه بر دارایی‌های خاص در اختیار آنها از جمله سرمایه انسانی و یا دارایی‌های فیزیکی خاص، ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین لازم است تاثیر مفهوم خاص بودن دارایی‌ها بر عملکرد و ارزش شرکت‌ها در تحقیقات حسابداری مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد. از طرفی با وجود اهمیت و رواج عملی مفهوم خاص بودن دارایی‌ها در مباحث اقتصاد هزینه معامله، مطالعات کمی در زمینه آن صورت پذیرفته است و متون حسابداری در کشور ما در زمینه مفهوم خاص بودن دارایی و عوامل موثر بر آن و نیز پیامدهای آن بر ارزش شرکت‌ها مسکوت است از این رو انجام پژوهشهایی در جهت بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر دارایی‌های خاص در ایران نیز توجه بیشتر رشته حسابداری به این موضوع مهم کاملاً ضروری به نظر می‌رسد و این موضوع انگیزه و مشوق محقق برای انجام این پژوهش می‌باشد.

هدف اصلی این تحقیق این است که به بررسی دیدگاه خبرگان ایرانی درباره تعریف، اهمیت و مفهوم خاص بودن دارایی‌ها، انواع دارایی‌های خاص در ایران و نیز اجزا و عوامل تعیین‌کننده آنها بپردازد. لذا جهت دستیابی به هدف مذکور سه پرسش مطرح می‌شود که پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به آن می‌باشد: دیدگاه خبرگان درباره تعریف، اهمیت و مفهوم خاص بودن دارایی‌ها چیست؟ از دیدگاه خبرگان، انواع دارایی‌های خاص در ایران کدام هستند؟ از دیدگاه خبرگان، اجزا و عوامل تعیین‌کننده خاص بودن دارایی‌ها در ایران چیست؟

برای دستیابی به اهداف پژوهش، از دو روش تحقیق کیفی، شامل روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد آشکار و استقرایی و روش نظریه زمینه‌بنیان با رهیافت نظاممند استراوس و کوربین (۱۹۹۸) استفاده شده است. براساس نتایج پژوهش و با توجه به مدل پارادیمی استراوس و کوربین (۱۹۹۸) و نیز از دیدگاه خبرگان، تعریف، مفهوم، اهمیت و ویژگیهای دارایی‌های خاص در ایران و نیز ۱۱ نوع دارایی خاص شناسایی شد. از طرفی برای هر نوع دارایی خاص نیز تعدادی شاخص و عوامل تعیین‌کننده معرفی گردید.

خاص بودن دارایی، کنکاشی بر دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن .../۷۳

در ادامه مقاله، مطابق با ساختار علمی مقالات، ابتدا درباره مبانی نظری و پیشینه تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع پژوهش بحث می‌شود و سپس روش انجام تحقیق و در پایان نیز یافته‌های تحقیق و بحث و نتیجه‌گیری و بیان پیشنهادات ارائه می‌گردد.

۲- مبانی نظری و توسعه فرضیه‌ها

اقتصاد هزینه معامله

اقتصاد هزینه معاملات^۵ (همراه با تئوری نمایندگی و نظریه حقوق مالکیت) یکی از سه مؤلفه اصلی اقتصاد نهادگرایی جدید^۶ است که اغلب به عنوان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین بخش آن در نظر گرفته می‌شود و گاهی اوقات نیز به عنوان «قلب» اقتصاد نهادگرایی جدید رفتار می‌کند. از اقتصاد هزینه معاملات برای مطالعه انواع پدیده‌های اقتصادی استفاده می‌شود، اعم از ادغام عمودی تا ادغام افقی و تا قیمت‌گذاری نقل و انتقالات، امور مالی شرکت، بازاریابی، قراردادهای تجاری بلند مدت، تنظیم مقررات، شرکت‌های چند ملیتی و سایر قراردادهای رابطه‌ای چه رسمی و چه غیررسمی (پاولیکس، ۲۰۱۱، ۱۴۷).

اقتصاد هزینه معامله با شروع از تحلیل بنگاه، سعی می‌کند چیرستی بنگاه را در اقتصاد بازار شرح دهد. با انعقاد قرارداد بین دو طرف یک معامله، طرفین معامله می‌توانند هزینه معامله را به عنوان ابزاری برای یافتن قیمت‌های بهینه در بازاری که مکانیسم قیمت‌تعیین‌کننده روابط آن است، کاهش دهند (کوز، ۱۹۳۷، ۳۸۷). در اینجا یک موضوع مهم «خاص بودن دارایی» است، که میزان دارایی‌های یک سرمایه‌گذاری خاص را نشان می‌دهد که در صورت استفاده از آن‌ها در سایر استفاده‌های جایگزین، ارزش آنها به شدت کم شده و می‌تواند به ضرر طرفین معامله تمام شود. هرچه درجه خاص بودن دارایی‌ها بیشتر باشد، اعتماد طرفین معامله نسبت به هم بیشتر می‌شود که می‌تواند مانع از رفتارهای فرصت‌طلبانه طرفین نسبت به هم شود. براساس فرضیاتی مانند عقلانیت محدود و فرصت‌طلبی طرفین معامله و نیز تمرکز بر هزینه معاملات و مفهوم خاص بودن دارایی، اقتصاد هزینه معاملات به عنوان بخشی مهم و اصلی از اقتصاد نهادگرایی جدید، خود را از اقتصاد نئوکلاسیک (که در تحلیل‌های خود هزینه انجام معامله در بازار را صفر فرض می‌کند) متمایز می‌کند (دنگ، ۲۰۰۷، ۲).

اقتصاد هزینه معامله برای خاص بودن دارایی عواقب کلان اقتصادی نیز دارد. کابالرو و همور (۱۹۹۸، ۷۲۵) مشکلات کلان اقتصادی مربوط به خاص بودن دارایی را بیان می‌کنند (به عنوان مثال هدر دادن منابع، تخصیص نامناسب برای عوامل تولید، ایجاد اشتغال نامتعادل، رکودهای تند در اقتصاد) (ویک، ۲۰۰۶، ۳۷).

هزینه معامله

هزینه‌های معامله برای مطالعه اقتصاد اساسی است، ابعاد مهم برای توصیف معاملات را مشخص می‌کند، ساختارهای اصلی حاکم بر معاملات را توصیف می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه و چرا معاملات می‌تواند با موسسات به صورت متفاوت انجام شود (ویلیامسون، ۱۹۷۹، ۲۴۶). برای ایجاد توازن بین صرفه‌جویی در هزینه تولید و هزینه‌های معاملاتی، سطح خاص بودن دارایی نیز باید در نظر گرفته شود (داسیز و داپراز، ۲۰۲۰، ۱).

ویژگی‌های سه گانه معاملات

سه بعد مهم برای توصیف معاملات عبارتند از: (۱) عدم اطمینان، (۲) فرکانس یا تکرار معاملات و (۳) درجه خاص بودن دارایی‌ها (ویلیامسون، ۱۹۷۹، ۲۴۶).
الف: عدم اطمینان (عدم قطعیت)

بر اساس نظر ویلیامسون (۱۹۷۹، ۲۴۶) هنگامیکه درجه عدم قطعیت در حد متوسط یا زیاد باشد در این صورت ساختارهای سازماندهی باید مدیریت شده و با توجه به دیگر ویژگی‌های معاملات (درجه خاص بودن دارایی و فرکانس یا تکرار مبادلات) ساختار مناسب (بازار، بنگاه و یا ترکیبی) انتخاب شود. عدم قطعیت به معنای این است که احتمال رخ دادن اتفاقات از پیش مشخص نمی‌باشد.

ب: تکرار مبادلات

مبادلاتی که درون یک شرکت به صورت تکراری و به دفعات زیاد در حال انجام است، به منظور کاهش هزینه‌های انجام آن، باید درونی‌سازی شود. مثلاً برای تایپ و نوشتن نامه‌ها در صورتیکه تعداد زیاد باشد بهتر است یک تایپیست استخدام شود تا اینکه به افراد بیرون سفارش داده شود.

ج: خاص بودن دارایی

معنای اصطلاح «خاص بودن دارایی» به این معنی است که دارایی به یک برنامه خاص گره خورده است و بدون ضررهای قابل توجه نمی‌تواند در یک مجموعه دیگر به کار گرفته شود (ویلیامسون، ۱۹۸۹، ۱۴۲). خاص بودن دارایی به «سرمایه‌گذاری‌های ماندگار که برای حمایت از معاملات خاص انجام می‌شود» اشاره دارد (ویلیامسون و ریوردان، ۱۹۸۵، ۳۶۷). در صورت انجام شدن، این سرمایه‌گذاری‌ها را نمی‌توان دوباره به کار گرفت (یا می‌توان تنها با کاهش بالای بهره‌وری به کار گرفت) و در روابط بین سازمانی جایگزین کرد. چنین سرمایه‌گذاری‌هایی می‌توانند مشهود باشند (به عنوان مثال، مواد فیزیکی مانند ابزار، تجهیزات و ماشین‌آلات) یا نامشهود (به عنوان مثال دارایی‌های دانش خاص مانند یادگیری و آموزش پرسنل) (ونگ و همکاران، ۲۰۱۹، ۲۴۲).

فرضیه تراز سازی تبعیض آمیز

این فرضیه بیان می‌کند که بر اساس هزینه‌های انجام معاملات می‌توان ساختار مناسب با کمترین هزینه (بازار، بنگاه و یا ترکیبی) را برای سازماندهی یک شرکت انتخاب نمود. در انجام هر معامله اقتصادی، هرچه سطح عدم قطعیت و خاص بودن دارایی در یک معامله پایین تر باشد، احتمال دارد که طرفین معامله با توجه به مکانیسم قیمت (از طریق بازار) خود را هماهنگ کنند. اما، هرچه سطح عدم قطعیت و خاص بودن دارایی در یک معامله بالاتر باشد، هماهنگی طرفین معامله بیشتر از طریق ادغام عمودی (ساختار حاکمیت سلسله مراتبی) صورت می‌گیرد. در ادامه بین حاکمیت بازار و حاکمیت سلسله مراتبی، طرفین می‌توانند مکانیسم‌های محافظت از خود مانند قراردادهای یا سایر فرمهای ترکیبی را ایجاد کنند. جدول شماره ۱ اشکال امکان پذیر ساختارهای سازماندهی را بر اساس عدم اطمینان و خاص بودن دارایی موجود در یک معامله معین خلاصه می‌کند. هر دو متغیر (عدم اطمینان و خاص بودن دارایی) در مطالعات اقتصاد هزینه معامله بطور گسترده مورد استفاده قرار می‌گیرند (ارودا و کاروالهو، ۲۰۱۶، ۵). خاص بودن دارایی‌ها، تاثیر مثبتی بر روی رفتار فرصت طلبانه پیمانکاران طرف قرارداد شرکت، دارد (شی و همکاران، ۲۰۱۸، ۱) و لذا به منظور کنترل این رفتارهای فرصت طلبانه و کاهش هزینه‌های معامله، با توجه به سطح خاص بودن دارایی‌های شرکت، باید ساختار سازماندهی مناسب را انتخاب نمود. مشاهده می‌شود که دارایی‌های خاص یک شرکت می‌تواند از عوامل تاثیر گذار در مدیریت استراتژیک آن شرکت باشد. نوع و شکل قراردادهای قبیل قراردادهای چند جانبه و همکاری در منابع مشترک (حالت ترکیبی سازماندهی بنگاه و بازار)، را می‌توان به عنوان مکانیسم‌های راهبری کارآمد برای مقابله با خطرات ناشی از سرمایه‌گذاری یک جانبه در دارایی‌های خاص تحت شرایط عدم قطعیت، جایگزین نمود (آلن، ۲۰۱۵، ۱).

جدول ۱: اشکال مختلف سازماندهی: عدم قطعیت در مقابل خاص بودن دارایی

خاص بودن دارایی	عدم قطعیت	
	پایین	متوسط
پایین	بازار (سازماندهی از طریق مکانیسم قیمت)	بازار (حاکمیت از طریق مکانیسم قیمت)
متوسط	فرمهای ترکیبی (سازماندهی از طریق قراردادهای)	ادغام عمودی یا فرمهای ترکیبی (سازماندهی از طریق قراردادهای)
بالا	فرمهای ترکیبی (حاکمیت از طریق قراردادهای)	ادغام عمودی یا فرمهای ترکیبی (حاکمیت از طریق قراردادهای)

(ارودا و کاروالهو، ۲۰۱۶، ۵؛ به نقل از بریکلی، اسمیت و زیمرمن اپود زیلبرستجن، ۲۰۰۰)

انواع دارایی‌های خاص

الیور ویلیامسون در سال ۱۹۸۹ در مقاله متعارف خود در مورد خاص بودن دارایی، انواع دارایی‌های خاص را ذکر می‌کند. او ادعا نمی‌کند که این لیست جامع است و همچنین بیان می‌کند که این دسته بندی‌ها، منحصر به فرد نیستند. با توسعه اقتصاد هزینه معاملات، مفهوم خاص بودن

دارایی به تدریج گسترش یافته است. ویلیامسون در سال ۱۹۸۵ ابتدا چهار نوع دارایی خاص را شناسایی کرد: خاص بودن مکانی، خاص بودن دارایی فیزیکی، خاص بودن دارایی انسانی و دارایی اختصاصی. در سال ۱۹۹۴ وی دو نوع خاص بودن دیگر دارایی را اضافه کرد: سرمایه با نام تجاری (برند) و خاص بودن زمانی.

۱- خاص بودن دارایی انسانی^۷: خاص بودن دارایی انسانی مربوط به دارایی‌های خاص دانش است (دایرن و همکاران، ۲۰۰۴) که از یادگیری ناشی می‌شوند و دارای قابلیت انتقال محدود به سایر استفاده‌ها هستند (دوویتا، تکایا و ونگ، ۲۰۱۰، ۶۵۹). آموزش ضمن خدمت در یک شرکت می‌تواند باعث افزایش خاص بودن دارایی انسانی شود (آکدنیز، ۲۰۲۰، ۳۱۲۳).

۲- خاص بودن دارایی فیزیکی^۸: در اینجا فیزیکی یک دارایی مانند قطعات خاص و منحصر به فرد به کار رفته در تولید خودروها، به گونه‌ای است که فقط برای یک رابطه معاملاتی خاص کاربرد دارد و در دیگر موارد قابل استفاده نیست.

۳- خاص بودن دارایی اختصاصی^۹: از دیدگاه جاسکو (۱۹۸۸، ۱۰۳)، دارایی‌های اختصاصی سرمایه‌گذاری‌های کلی توسط یک تامین‌کننده برای فروش مقدار قابل توجهی از محصول به مشتری خاص است که در غیر این صورت این محصولات ساخته نمی‌شود. اگر قرارداد فسخ شود، تامین‌کننده ظرفیت اضافی قابل توجهی را خواهد داشت.

۴- دارایی‌های خاص مکانی^{۱۰}: این بعد به سرمایه‌گذاری انجام گرفته در مکانی دلالت می‌کند که در مجاورت خریدار یا فروشنده قرار دارد. در بسیاری مواقع چنین سرمایه‌گذاری برای تسهیل روابط تجاری با یکی از طرفین قرارداد صورت می‌پذیرد.

۵- خاص بودن دارایی موقتی^{۱۱}: به روابطی اشاره می‌کند که در آن زمان‌بندی و هماهنگی از اهمیت بالایی برخوردار هستند. در اینجا، حساسیت بر پاسخ به موقع دارایی‌های در محل است (دوویتا، تکایا و ونگ، ۲۰۱۰، ۶۵۹).

۶- خاص بودن برند (سرمایه تجاری)^{۱۲}: این بعد مربوط به سرمایه‌گذاری در شهرت است. در اینجا فعالیت‌های یک طرف قرارداد می‌تواند منجر به لطمه خوردن به شهرت و برند طرف دیگر شود و بنابراین قرارداد فی‌مابین می‌تواند دچار مشکل شود (دوویتا، تکایا و ونگ، ۲۰۱۰، ۶۵۹). در یک پژوهش در زمینه ارائه مدل ارزش‌گذاری برای دارایی‌های نامشهود، چهار نوع دارایی نامشهود ذیل معرفی شده است که با تعریف و مفهوم دارایی‌های خاص همخوانی و نزدیکی فراوانی دارد و می‌تواند در زمره دارایی‌های خاص قرار گیرند (عارف‌منش و رحمانی، ۱۳۹۴، ۸۵). لذا این موضوع در پژوهش حاضر از دیدگاه خبرگان ایرانی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

خاص بودن دارایی، کنکاشی بر دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن .../۷۷

۱- سرمایه‌سازمانی

دارایی‌های سازمان که توانایی نوآوری و ابتکار در فعالیت‌های سازمان را افزایش می‌دهد و می‌تواند باعث افزایش ارزش افزوده در فعالیت‌های شرکت و همچنین سودآوری بیشتر برای شرکت شود.

۲- دارایی‌های بازار

دارایی‌هایی مثل علامت‌های تجاری و شبکه‌های بازاریابی و فروش که خاص یک شرکت بوده و باعث افزایش جریان‌های نقدی ورودی برای آن می‌شود و در نتیجه ارزش شرکت را افزایش می‌دهد.

۳- دارایی‌های مبتنی بر قانون

دارایی‌هایی هستند که مثل حق اختراع و اکتشاف، جزء حقوق شرکت بوده و البته بازار فروش هم دارند و می‌توان آن‌ها را به دیان هم منتقل نمود. این دارایی‌ها برای شرکت مالک آن، ارزش افزوده بالاتری به همراه دارند.

۴- دارایی‌های فناوریانه

این دارایی‌ها مرتبط با فناوری‌های موجود و به کار رفته در یک شرکت خاص بوده و برای زیرساخت‌های فناوری و تکنولوژیک آن شرکت مانند نرم‌افزارهای رایانه‌ای کاربرد دارد و باعث افزایش بهره‌وری آن می‌شود. به گونه‌ای که در صورت انتقال به دیگر شرکت‌ها ممکن است با فناوری‌های موجود در آنجا همخوانی و مطابقت نداشته و ارزش خود را از دست بدهد.

دارایی خاص و سرمایه اجتماعی

بر خلاف برخی از مطالعات که سرمایه اجتماعی را به عنوان یک کاهنده هزینه مبادلات در ساختارهای سازمانی در نظر می‌گیرند، در مطالعه انجام شده توسط امیری و رضاپور (۱۳۹۳) و نیز رضاپور (۱۳۹۲)، نشان داده می‌شود که بهتر است سرمایه اجتماعی به عنوان نوعی دارایی خاص در نظر گرفته شود که باعث کاهش هزینه مبادلات می‌شود. سرمایه‌های اجتماعی و از جمله اعتماد را می‌توان به عنوان دارایی خاص وارد بحث ادبیات اقتصاد هزینه معامله نمود (رضاپور، ۱۳۹۲). و^۳(۲۰۲۰، ۹۰۸)، براساس یافته‌های ۲۱۷ شرکت گردشگری چینی نشان می‌دهد که ظرفیت جذب، نقش واسطه‌ای در عملکرد سرمایه دارد و وقتی خاص بودن دارایی در سطح متوسط باشد، تأثیر سرمایه اجتماعی بر ظرفیت جذب سرمایه در بالاترین حد است. بنابراین در این پژوهش، موضوع خاص بودن سرمایه اجتماعی از دیدگاه خبرگان ایرانی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

دارایی خاص و عملکرد شرکت

دارایی‌های خاص از جنبه‌های مختلفی بر عملکرد شرکت‌ها و راهبری عملیاتی آن‌ها تاثیرگذارند. شرکت‌هایی که دارایی‌های خاص بیشتری دارند، سازماندهی مجدد تولید را با هزینه بیشتری انجام می‌دهند و در مواجهه با رقابت‌های بین‌المللی، بیشتر آسیب می‌بینند و لذا از حمایت بیشتری توسط دولت‌های داخلی خود برخوردار می‌شوند (اگراد و جاستیس،^{۱۴} ۲۰۲۱، ۱). تخصص دارایی‌ها بازده پروژه شرکت‌ها را افزایش می‌دهد، اما در صورتی که شرکت دچار مشکل مالی باشد، ارزش فروش دارایی‌ها در بازار ثانویه کاهش می‌یابد (بوکالتی،^{۱۵} ۲۰۲۰، ۴۱۱). خاص بودن دارایی‌ها به عنوان نوعی سازوکار راهبری رسمی، رابطه همکاری بین شرکت‌ها و انتقال فناوری بین آن‌ها را قوی‌تر می‌کند (لیو، یانگ و ژنگ،^{۱۶} ۲۰۲۰، ۷۶۵) به عبارت دیگر، دارایی‌های خاص تاثیر مثبت و مستقیمی در سطوح بالا بر عملکرد روابط بین شرکت‌ها دارد (دلیوفالو،^{۱۷} ۲۰۲۱، ۱۰۵). ونگ و همکاران (۲۰۱۹، ۲۳۸)، یک رابطه معکوس U شکل بین خاص بودن دارایی فیزیکی و عملکرد رابطه بین شرکتها یافتند و نیز نشان دادند که بین خاص بودن دارایی انسانی و عملکرد رابطه، رابطه خطی و مثبتی وجود دارد که با افزایش درجه خاص بودن دارایی‌ها و نیز افزایش سطح اطمینان بین طرفین قرارداد، این رابطه قوی‌تر می‌شود. همچنین امیری و همکاران (۱۳۹۳، ۹) نشان می‌دهند که کارآیی تطبیقی در تعاونی‌های بخش کشاورزی در شرایطی که درجه خاص بودن دارایی‌ها بالا باشد، بیشتر می‌شود.

دارایی خاص و بحث ادغام شرکت‌ها و برون سپاری خدمات

دارایی خاص یکی از عوامل تعیین‌کننده بحث ادغام شرکت‌ها در طول زنجیره تامین می‌باشد. این که یک شرکت برخی فعالیت‌های خود را درونی‌سازی (ادغام شرکت‌ها) کرده و یا بروسپاری نماید تا حدود زیادی به ترکیب دارایی‌های آن و وجود دارایی‌های خاص در این ترکیب بستگی دارد. بطور مثال دارایی‌های خاص موقتی و فیزیکی رابطه مثبت و معناداری با برون‌سازی فعالیت‌های صنعت هتلداری ندارند بنابراین هتل‌ها تمایل دارند این فعالیت‌ها را به صورت داخلی انجام دهند ولی دارایی خاص مکانی، انسانی، نام تجاری و اختصاصی می‌تواند سبب شود که مدیران هتل‌ها، فعالیت‌های هتل را برون‌سازی کنند (احمدی، بانسی و قلاتی، ۱۳۹۰، ۱). از طرفی دارایی خاص نقش تعدیلگر بین دو استراتژی تمایز و رهبری هزینه در برون سپاری فعالیت هتلداری دارد و میزان و درجه برون سپاری بستگی به درجه خاص بودن دارایی‌ها دارد (آل وردی، ۱۳۹۶، ۹). در شرکت‌های صادرکننده محصول کشمش، عدم اطمینان و تکرار معاملات تعیین‌کننده میزان ادغام مربوط به مرحله فرآوری می‌باشند. اما خاص بودن دارایی و عدم اطمینان، تعیین‌کننده میزان ادغام و همبستگی در مرحله بازاریابی مربوط به خارج از کشور هستند (امیری و چشمی، ۱۳۹۱، ۱۲۵). فلک پیما (۱۳۹۵، ۸)، دارایی‌های خاص یک شرکت را از جمله عوامل تعیین‌کننده در پذیرش نوع و شیوه سازماندهی برای انجام معاملات یک شرکت می‌داند به گونه‌ای

خاص بودن دارایی، کنکاشی بر دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن .../۷۹

که هر درجه از خاص بودن دارایی‌های یک شرکت، آن شرکت را به سمت یک ساختار خاص مثل بنگاه (ادغام) یا بازار (برون‌سپاری) و یا ترکیبی از هر دو هدایت می‌کند.

دارایی خاص و ارزش شرکت

دارایی‌های خاص از یک سو با استفاده در عملیات شرکت و ایجاد شبه‌رانت‌های اقتصادی و مزیت رقابتی برای شرکت، باعث افزایش ارزش شرکت و سهام آن می‌گردد و از سوی دیگر هم ریسک ناشی از وجود این دارایی‌ها در ترکیب دارایی‌های شرکت، باعث افزایش هزینه‌های معامله و نیز افزایش هزینه تامین مالی برای شرکت می‌شود و هم اینکه در هنگام بروز بحران‌های مالی چنین دارایی‌هایی با کاهش شدید ارزش مواجه شده که در نهایت باعث کاهش ارزش شرکت و سهام آن می‌شوند. کیم (۲۰۱۸، ۳۷۵)، تاثیر خاص بودن دارایی را بر ارزش یک شرکت مورد هدف در یک ادغام، بررسی می‌کند. در هنگام مواجهه با بحرانهای مالی در سطح صنعت، شرکت‌های با دارایی‌های خاص بیشتر، جهت فروش دارایی‌های خود کاهش ارزش بیشتری را تجربه می‌کنند. لی و اکسو (۲۰۱۷، ۸۳۹)، رابطه منفی قابل توجهی را بین خاص بودن دارایی و محافظه‌کاری حسابداری شرطی به دست می‌آورند.

دارایی خاص و بحث تامین مالی شرکت‌ها

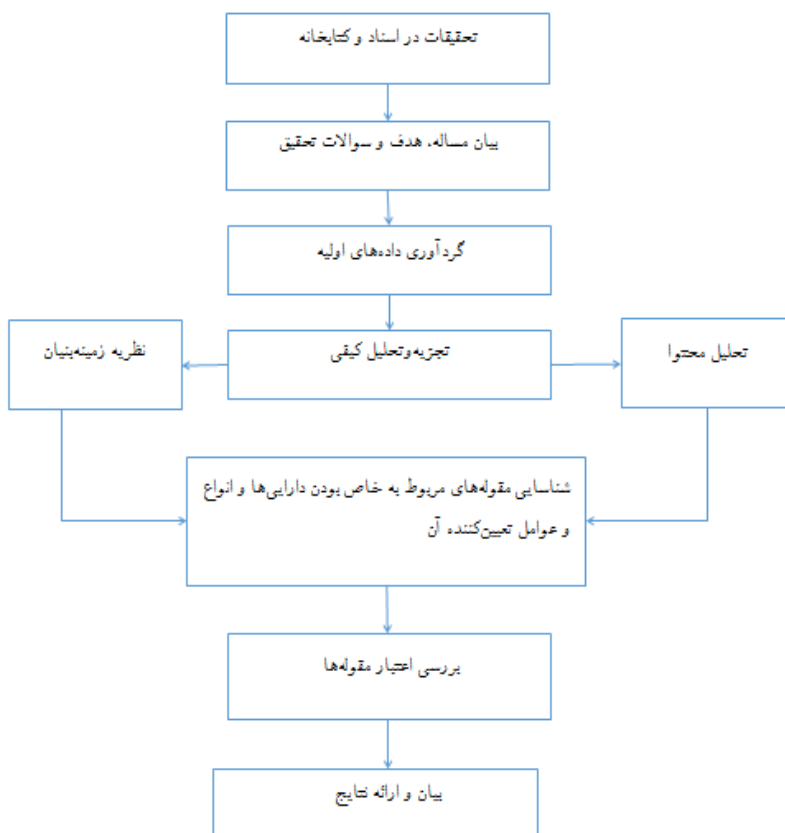
سوق یافتن منابع شرکت‌ها به بخشهای با دارایی‌های بسیار خاص، باعث افزایش رقابت مستقیم میان کارآفرینان می‌شود که در نتیجه می‌تواند کاهش کارآیی منابع و شرکت‌ها و نیز کاهش کارآیی بازار در تخصیص منابع میان شرکت‌ها شود (دیو و لو، ۲۰۱۹). خاص بودن دارایی شرکت‌ها باعث کاهش شیوه تامین مالی با استفاده از بدهی و افزایش تامین مالی با استفاده از انتشار سهام دارند (گوگردچیان، امیری و خداوردی سامانی، ۱۳۹۲، ۱۵). کرمانی و ما^{۱۸} (۲۰۲۰، ۱)، دریافته‌اند که دارایی‌های شرکت‌های غیر مالی در آمریکا به طور کلی بسیار خاص است. درجه بالاتر خاص بودن دارایی با فروش ارزان‌تر دارایی و پاسخ بیشتر سرمایه‌گذاری به عدم اطمینان همراه است.

با جستجو در مقالات داخلی و خارجی مشخص گردید که تاکنون پژوهشی که به صورت اختصاصی به موضوع خاص بودن دارایی‌ها و عوامل موثر بر آن پرداخته شده باشد یافت نمی‌شود. لازم به ذکر است که تاکنون تنها هشت پژوهش داخلی با دیدگاه اقتصادی، موضوع خاص بودن دارایی‌ها را به عنوان یکی از اجزای سه گانه ویژگی‌های معامله و موثر بر هزینه معامله مورد بررسی قرار داده‌اند که در قسمت‌های پیشین به آن‌ها اشاره گردید اما هیچگونه پژوهش داخلی با دیدگاه حسابداری در این زمینه انجام نشده است. از طرفی با کاوش در ادبیات تحقیق متوجه می‌شویم که خاص بودن دارایی‌ها یکی از مباحث اصلی و موثر بر انتخاب ساختار سازماندهی شرکت‌ها، عامل اصلی تعیین‌کننده ویژگی‌های مبادله، از اقلام موثر بر هزینه‌های مبادله و نیز از

مباحث اصلی اقتصاد هزینه مبادله می‌باشد که در مطالعات اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته است. از طرفی تاکنون شش نوع دارایی خاص توسط ویلیامسون (۱۹۸۵، ۱۹۸۹ و ۱۹۹۴) شناسایی شده است. لذا در این پژوهش سعی بر بررسی دارایی‌های خاص از جنبه‌ها و ابعاد گسترده و نیز تلاش برای شناسایی انواعی دیگری از آن و نیز عوامل تعیین‌کننده و موثر بر آنها می‌باشد که در پژوهش‌های پیشین مورد غفلت واقع شده است.

۳- روش‌شناسی

هدف این پژوهش، بررسی انواع دارایی‌های خاص در ایران و عوامل تعیین‌کننده آن می‌باشد. بنابراین این پژوهش، از نوع پژوهش‌های بنیادی و اکتشافی است. در این پژوهش از دو روش کیفی تحلیل محتوا و نظریه زمینه‌بنیان برای دست‌یابی به اهداف پژوهش استفاده شده است. چارچوب اجرائی این پژوهش بر مبنای روش علمی و استاندارد انجام پژوهش تنظیم شده است بطوریکه هر مرحله آن در راستای پاسخگویی به اهداف پژوهش می‌باشد:

شکل ۱: چارچوب اجرائی پژوهش

روش تحلیل محتوا

بر اساس قادری آذر و ناصری (۱۳۹۸، ۳۷) با انجام تحلیل محتوا می‌توان روابط و ارتباطات مابین اصطلاحات و مفاهیم موجود در یک متن علمی و یا گروهی از نوشته‌ها را بررسی کرد. مطابق با مومنی راد و همکاران (۱۳۹۲)، انجام تحلیل محتوا خود می‌تواند پیش درآمد انجام روش‌های دیگری همچون نظریه زمینه‌بنیان باشد. البته امروزه در اکثر روش‌های کیفی پژوهش، تحلیل محتوا کاربرد دارد زیرا در آخر همه متونی که از انجام روشهای میدانی مثل مصاحبه و یا مشاهده به دست می‌آید، باید تحلیل محتوا شوند. از طرفی نمازی و ابراهیمی میمند (۱۳۹۵، ۱۴)، روش تحلیل محتوا را قابل کاربرد در علوم انسانی مختلف مانند حسابداری، اقتصاد، زبان شناسی، روانشناسی و ... برای بررسی و تحلیل کیفی متون می‌دانند.

از آنجا که این پژوهش در تلاش است که از یک متن خاص، معنای خاصی را از طریق کشف شباهت‌ها و تفاوت‌های بین کلمات آن متن، استنباط کند لذا انجام تحلیل محتوای کیفی مناسب‌تر است و از طرفی از آنجا که متن مورد نظر آشکارا به توصیف اجزای مشخص متن می‌پردازد بنابراین تحلیل محتوا باید به صورت آشکار انجام شود. همچنین با توجه به اینکه پژوهشگر در تلاش است که در یک زمینه جدید به فهم و یافته‌های تازه و نو دست یابد لذا تحلیل محتوا به صورت استقرایی مناسب پیدا می‌کند. بنابراین در این تحقیق از روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد آشکار و نیز استقرایی استفاده می‌شود.

هدف اصلی از انجام تحلیل محتوا، یافتن موضوعات و روندهای موضوعی مربوط به دارایی‌های خاص در مطالعات گذشته بوده که شامل اهداف فرعی تحت عنوان بررسی عناوین موضوعی مقالات علمی گذشته در مورد دارایی‌های خاص، بررسی مبانی نظری و نتایج مقالات پیشین می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل مقالات فارسی و انگلیسی مرتبط با موضوع بوده که طی سال‌های ۱۹۸۵ تا ۲۰۲۱، چاپ شده است. پس از بررسی همه مقالات موجود، ۸۳ عنوان از مقالات مرتبط با موضوع خاص بودن دارایی‌ها، جامعه آماری طرح مذکور را تشکیل داد. گفتنی است با توجه به استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی در این تحقیق، لذا نمونه‌گیری به صورت نظری و تا اشباع نظری صورت گرفته است. البته با توجه به جامعه آماری (پژوهش‌ها و مقالات پیشین) محدود پژوهش، می‌توان گفت که تقریباً تمام جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفته است.

روش نظریه زمینه‌بنیان

نظریه پردازی زمینه‌بنیان، یک روش علمی انجام پژوهش و بر اساس داده‌های اولیه، اصیل، واقعی و کیفی بر پایه استدلال استقرایی است که باعث کشف نظریه‌های علمی اساسی جدید می‌شود (طاهری و همکاران، ۱۴۰۰، ۳۹). امروزه نظریه پردازی زمینه‌بنیان با سه رویکرد مهم انجام می‌شود: رویکرد نظام‌مند مربوط به استراوس و کوربین (۱۹۹۸)، رویکرد مربوط به اثر

گلیزر (۱۹۹۲، ۹۶) که رهیافت ظاهرشونده نامیده می‌شود و رویکرد ساخت‌گرایانه منتسب به چارمز (۱۹۹۰، ۲۰۰۰، ۶۷). در تحقیق حاضر، رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین (۱۹۹۸) مورد استفاده قرار گرفته است. این رویکرد، مجموعه‌ای نظام‌مند از روش‌ها را به صورت استقرایی برای کشف یک نظریه جدید مربوط به یک پدیده، مورد استفاده قرار می‌دهد. در این تحقیق، مصاحبه، ابزار مناسب برای جمع‌آوری داده‌ها می‌باشد (طاهری و همکاران، ۱۴۰۰، ۳۹).

در خصوص مفهوم خاص بودن دارایی و با توجه به اهمیت آن و نیز ناشناخته بودن این موضوع برای جامعه حسابداری ایران، نیاز است که دیدگاه خبرگان ایرانی در مورد موضوع بررسی شده و با استفاده از روش نظریه زمینه‌بنیان، ناشناخته‌های موجود کشف گردد زیرا یکی از موارد استفاده از این روش، مربوط به زمانی است که حوزه مورد مطالعه جدید و ناشناخته باشد (زین‌العابدینی و همکاران، ۱۴۰۰، ۵۷).

در پژوهش حاضر، بعد از بررسی عمیق مبانی نظری و پیشینه تحقیقات خارجی و داخلی راجع به موضوع داراییهای خاص، اقدام به طراحی سوالات مربوط به بخش مصاحبه گردید و سپس برای اطمینان از روایی سوالات مصاحبه، این سوالات جهت کسب نظر و انجام اصلاحات احتمالی برای ۱۷ نفر از اساتید و دانشجویان رشته اقتصاد دانشگاههای داخلی که بر روی موضوع پژوهش و یا موضوعات مشابه، تحقیقاتی در داخل کشور انجام داده بودند و در زمینه پژوهش حاضر دارای اطلاعات و آگاهی لازم بودند ارسال گردید و پس از کسب نظرات و پیشنهادات ایشان، نسبت به اعمال تغییرات و اصلاحات نهایی سوالات مصاحبه اقدام گردید. لازم به ذکر است وقتی که سوالات مصاحبه از دل چارچوب نظری باشد می‌تواند از روایی لازم برخوردار بوده و قابل دفاع باشد.

قلمرو مکانی پژوهش، خبرگان داخلی در دانشگاه و صنعت و قلمرو زمانی تحقیق، سال های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ می‌باشد. در این پژوهش مطابق با روش نظریه زمینه‌بنیان از روش نمونه‌گیری نظری که یکی از خصوصیات بنیادین نظریه زمینه‌بنیان است، استفاده شده است. در این روش داده‌ها به صورت مداوم جهت ایجاد نظریه جمع‌آوری و تحلیل می‌شود، به شیوه‌ای که با تحلیل هر مرحله از داده‌های جمع‌آوری شده تصمیم می‌گیریم که چه داده‌های جدیدی باید جمع‌آوری گردد. بنابراین از آنجا که این روش با استفاده از یک الگوی در حال تکوین هدایت می‌شود، نظری است. نمونه‌گیری تا زمانی که اشباع نظری برای پژوهشگر ایجاد شده و دیگر داده‌های اضافی جمع شده به کشف مقوله‌های جدید و در نتیجه تکمیل نظریه کمکی نمی‌کند ادامه می‌یابد به گونه‌ای که نمونه‌های جمع‌آوری شده از آن به بعد مشابه هم می‌باشند (نیک‌بخت، رضایی و منتی، ۱۳۹۶، ۲۵). در این پژوهش، انتخاب و مصاحبه با خبرگان به روش گلوله برفی انجام شده است زیرا با توجه به اهمیت موضوع، نیاز بود با افرادی مصاحبه شود که ضمن برخورداری از تخصص و تجربه اجرایی لازم، در این خصوص آگاهی کافی داشته باشند و یا

مطالعاتی انجام داده باشند. به عبارت دیگر، از روش نمونه‌گیری نظری استفاده شده و انتخاب نمونه‌ها برای مصاحبه، با روش گلوله برفی و از بین نخبگان صنعت و دانشگاه و عموماً در شهر تهران صورت گرفته است که در جدول شماره ۲ مشخصات مصاحبه‌شوندگان شامل دانشگاه و منطقه انتخاب نمونه‌ها ارائه شده است. در این روش، پژوهشگر، نخست افرادی که دارای مشخصات مورد نظر هستند پیدا کرده و بعد از مصاحبه با آنها، از آنها تقاضا می‌شود که افراد دیگری را که دارای همان مشخصات مورد نظر برای مصاحبه هستند را معرفی نمایند بدین ترتیب هر پاسخگو خود منبعی برای اسامی پاسخگویان دیگر شده و رفته رفته بر تعداد پاسخگویان افزوده شده تا جایی که محقق موفق می‌شود مواردی که از حیث اطلاعات مورد نظر غنی هستند را انباشته کند به عبارت دیگر در هر مصاحبه از مصاحبه‌شونده درخواست می‌شود که در انتخاب و معرفی نمونه‌های بعدی راهنمایی لازم را ارائه نمایند.

بلافاصله پس از هر مصاحبه فرایند کدگذاری باز انجام شده و با این روش در هر مرحله به کدهای استخراج شده از مصاحبه‌ها، مفاهیم و برچسب‌های مناسب داده شد تا مفاهیم اساسی و مقوله‌های کلیدی پژوهش مشخص شود که با توجه به جدید بودن موضوع پژوهش، پس از انجام ۹ مصاحبه اولیه اشباع نظری حاصل گردید یعنی مصاحبه‌های جدید به شناسایی مقوله‌های جدیدتر کمکی نمی‌کرد و اطلاعات و کدهای تکراری به دست می‌آمد و لذا نیازی به انجام مصاحبه‌های بیشتر نبود ولی برای اطمینان بیشتر ۱۴ مصاحبه با خبرگان از گروه‌های مختلف (اساتید دانشگاه، فعالان صنعت، حساب‌برسان و تحلیلگران مالی) انجام گردید که به نظر می‌رسد در کنار انجام روش کیفی تحلیل محتوا و داده‌های حاصل از آن به منظور انجام روش نظریه زمینه‌بنیان عدد مناسبی برای تعداد مصاحبه‌ها باشد. به عبارت دیگر برای ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، انجام مصاحبه‌های ساختار نیافته و نیم ساختاریافته در کنار انجام یک تحلیل محتوای قوی و جمع‌آوری داده‌ها از منابع مختلف دیگر بوده که می‌تواند به اجرای بهتر و قویتر روش زمینه‌بنیان (داده‌بنیاد) منجر شود. سپس مصاحبه‌ها به طور کامل تایپ و پیاده‌سازی و در قالب فایل‌های متنی و به صورت دستی تجزیه و تحلیل شد. از طرفی با توجه به اینکه ماهیت پژوهش نیازمند واکاوی دقیق دیدگاه مشارکت‌کنندگان درخصوص موضوع مورد مطالعه است، برای کدگذاری و تحلیل داده‌ها در پژوهش حاضر از نرم‌افزار اکسل^{۱۹} ۲۰۰۷ و ورد^{۲۰} ۲۰۰۷ استفاده شده است و نتایج آن به همراه داده‌های حاصل از تحلیل محتوای متون و منابع، مورد کدگذاری و تحلیل قرار گرفت.

جدول ۲: جامعه آماری روش داده بنیاد

ردیف	عنوان	دانشگاه / مناطق	سمت	رشته تحصیلی	سن	تجربه	مدرک تحصیلی	جنسیت
۱	استاد دانشگاه	دانشگاه تهران	استادیار	حسابداری	۴۵	۱۸	دکتری	مرد
۲	استاد دانشگاه	آزاد- تهران مرکزی	استادیار	اقتصاد	۴۲	۱۵	دکتری	مرد
۳	استاد دانشگاه	آزاد- تهران مرکزی	استادیار	حسابداری	۴۷	۲۰	دکتری	مرد
۴	فعال در صنعت	تهران، ایران خودرو	مدیر مالی	حسابداری	۴۰	۲۰	کارشناسی ارشد	مرد
۵	فعال در صنعت	تهران، ایران خودرو	مدیر مالی	مدیریت	۴۵	۲۳	کارشناسی ارشد	زن
۶	فعال در صنعت	تهران، گلرنگ	مدیر عامل	مدیریت	۵۵	۳۲	دکتری	مرد
۷	فعال در صنعت	تهران، مینا	مدیر عامل	حسابداری	۴۸	۲۵	دکتری	مرد
۸	فعال در صنعت	تهران، پاکشو	مدیر مالی	اقتصاد	۳۸	۱۵	دکتری	زن
۹	حسابدار رسمی	تهران، موسسه حسابرسی	عضو و شریک موسسه	حسابداری	۴۵	۲۳	دکتری	مرد
۱۰	حسابدار رسمی	تهران، موسسه حسابرسی	عضو و شریک موسسه	حسابداری	۵۰	۳۰	کارشناسی ارشد	مرد
۱۱	تحلیل گر بورس	تهران، بورس تهران	کارگزار بورس	حسابداری	۴۲	۲۰	دکتری	مرد
۱۲	تحلیل گر بورس	تهران، سرمایه گذاری غدیر	کارگزار بورس	مدیریت	۳۵	۱۵	کارشناسی ارشد	زن
۱۳	تحلیل گر بورس	تهران، سرمایه گذاری امید	کارگزار بورس	مدیریت	۴۵	۲۵	کارشناسی ارشد	مرد
۱۴	استاد دانشگاه	آزاد- تهران جنوب	استادیار	حسابداری	۴۲	۱۷	دکتری	مرد

لازم به ذکر است از بین ۱۴ نفر مصاحبه‌کننده ۲۹ درصد مدرس دانشگاه، ۳۵ درصد فعال صنعت، ۲۲ درصد تحلیل گر بورس و ۱۴ درصد حسابدار رسمی می‌باشند. از این افراد ۵۷ درصد در رشته حسابداری، ۲۸ درصد در رشته مدیریت و ۱۴ درصد در رشته اقتصاد تحصیل نموده‌اند. علاوه بر این ۶۵ درصد دارای مدرک دکتری و ۳۵ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده و نیز ۶۵ درصد بالاتر از ۲۰ سال و ۳۵ درصد زیر ۲۰ سال دارای تجربه کاری می‌باشند. بنابراین مشاهده می‌شود که اکثر افراد مصاحبه‌شونده از گروه مدرس دانشگاه، رشته حسابداری، دارای مدرک دکتری و بالاتر از ۲۰ سال تجربه کاری، می‌باشند که می‌تواند بیانگر جامعه آماری مناسب و خوبی برای پژوهش حاضر و نتایج آن باشد.

۴- یافته‌ها

نتایج حاصل از روش تحلیل محتوا

از آنجا که روش تحلیل محتوا یکی از پیش زمینه‌های اجرای روش نظریه زمینه‌بنیان می‌باشد لذا در این قسمت به تحلیل محتوای اطلاعات موجود در منابع جمع‌آوری شده تحقیق جهت استخراج و جهت‌دهی به سوالات مربوط به مصاحبه برای اجرای روش نظریه زمینه‌بنیان می‌پردازیم. از بررسی مقالات منتخب داخلی و خارجی مربوط به موضوع، ۸۳ مقاله انتخاب و مورد تحلیل قرار گرفت. سپس با بررسی تک تک مقالات از حیث عنوان، چکیده، مقدمه، مبانی نظری و پیشینه، روش تحقیق و نیز بخش تجزیه و تحلیل و یافته‌ها، مطالب مهم و موضوعات اصلی و زمینه‌های موضوعی پر تکرار در این مقالات انتخاب شد و پس از رده‌بندی و دسته‌بندی آنها، به صورت دستی مورد عمل کدگذاری واقع شد و سپس دسته‌ها و گروه‌های کلی مطالعات در زمینه خاص بودن دارایی‌ها حاصل از مقولات شامل: اقتصاد هزینه معامله، هزینه معامله (دارایی خاص، عدم قطعیت و نااطمینانی)، دارایی خاص (تعریف، مفهوم، اهمیت و ویژگیها)، انواع دارایی خاص (مکان، زمان، برند، اختصاصی، فیزیکی و انسانی)، عوامل موثر بر دارایی خاص، دارایی

خاص و ارزش شرکت، دارایی خاص و ساختار سرمایه شرکت، دارایی خاص و روش‌های تامین مالی، دارایی خاص و بحث برون سپاری خدمات (خرید خدمات)، تئوری بنگاه (شرکت)، ساختارهای سازماندهی (بازر، بنگاه و ترکیبی)، دارایی (سرمایه) اجتماعی، رویکرد مبتنی بر منابع، نظریه قراردادهای و فرصت‌طلبی طرفین قرارداد، اندازه‌گیری و افشا در صورت‌های مالی، ادغام عمودی شرکت‌ها، زنجیره ارزش، تئوری نمایندگی، عملکرد شرکت، دریافت یارانه‌های دولتی، عملکرد و کارآیی شرکت به دست آمد.

در فرآیند کدگذاری، داده‌های اولیه به دست آمده به صورت منظم در مکان‌هایی که محتوا را به صورت دقیق توصیف می‌کند، قرار می‌گیرد (دیانتی، ۱۳۹۶). هر بخش ویژه از محتوای مورد بررسی را واحد تحلیل محتوا گویند که در پژوهش حاضر، «عبارت»، واحد تحلیل می باشد. در این مطالعه، با توجه به موضوع پژوهش، بر روی مفهوم خاص بودن دارایی و انواع دارایی‌های خاص و عوامل تعیین‌کننده آن متمرکز می شویم. لذا مقوله‌ها و موضوعات مورد توجه حاصل از انجام روش تحلیل محتوا در زمینه موضوع پژوهش که سوالات مصاحبه حول آن شکل می‌گیرد به شرح جدول شماره ۳ می‌باشد.

جدول ۳: مقوله‌ها و مفاهیم حاصل از تحلیل محتوا

مقوله اصلی	خرده مقوله	مفاهیم
دارایی خاص	تعریف	ابعاد تعریف
	مفهوم	مفاهیم و موضوعات
	اهمیت	ابعاد اهمیت
	ویژگیها	ویژگی‌های تعیین‌کننده
انواع دارایی‌های خاص	خاص بودن دارایی از جنبه مکانی	تعریف مفهوم
	خاص بودن دارایی انسانی	شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده تعریف مفهوم
	خاص بودن دارایی فیزیکی	شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده تعریف مفهوم
	خاص بودن دارایی اختصاصی	شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده تعریف مفهوم
	خاص بودن دارایی برند	شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده تعریف مفهوم
	خاص بودن دارایی از لحاظ زمانی	شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده تعریف مفهوم
	سرمایه سازمانی	شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده تعریف مفهوم
	دارایی‌های بازار	شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده تعریف مفهوم

تعریف	دارایی‌های مالکیت فکری
مفهوم	
شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده	
تعریف	دارایی‌های تکنولوژیک
مفهوم	
شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده	
تعریف	سرمایه اجتماعی
مفهوم	
شاخص‌ها و ابعاد تعیین‌کننده	

تجزیه و تحلیل داده‌ها و بیان یافته‌های نظریه زمینه‌بنیان

نظریه زمینه‌بنیان همانطور که از نامش پیداست نظریه‌ای بر مبنای داده‌های جمع‌آوری شده از منابع مختلف از جمله مصاحبه، مشاهده، یادداشت‌های محقق، فیلم، بررسی اسناد و مدارک، بررسی عمیق پیشینه موضوع و داده‌های کتابخانه‌ای و اسنادی و آرشویی و ... و سپس کدگذاری و تحلیل این داده‌ها می‌باشد (مشایخی و بیرامی، ۱۳۹۷، ۵۲). بنابراین ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، انجام مصاحبه با خبرگان و نیز انجام تحلیل محتوای کیفی بوده که می‌تواند به اجرای بهتر روش زمینه‌بنیان منجر شود.

مطابق با روش کیفی نظریه پردازی زمینه‌بنیان در سه مرحله داده‌های اولیه تحلیل می‌شود. ابتدا مقوله‌ها و مفاهیم از دل داده‌های اولیه استخراج می‌گردد و در مرحله بعد مقولات به دست آمده بر اساس مشابهت‌ها و تفاوت‌هایشان به هم مرتبط می‌شوند و در گام سوم، این ارتباطات در بالاترین سطح از انتزاع گزارش می‌گردد (نیک‌بخت، رضایی و منتی، ۱۳۹۶، ۲۸).

کدگذاری باز: در این مرحله داده‌های اولیه مورد تحلیل قرار گرفته و بر اساس مشابهت و تفاوت‌های بین آنها، مفاهیم و سپس مقوله‌ها و ویژگی‌ها و ابعاد آنها کشف می‌شوند. بنابراین بعد از هر مصاحبه داده‌های مشابه با معنای یکسان با کدهای مشترکی کدگذاری گردید و سپس برای هر گروه مشابه از داده‌ها مفاهیم متناسبی در نظر گرفته شد. سپس با مقایسه و تشابه معنایی مفاهیم، مقوله‌ها به دست آمد و این عمل تا آنجا تکرار شد که اشباع نظری حاصل گردید.

در زیر نمونه‌ای از استخراج مفاهیم از متن یکی از مصاحبه‌ها ارائه می‌شود:

محدود شدن دارایی برای یک استفاده خاص که باعث کاهش ارزش آن در خارج از آن استفاده می‌شود (تعریف دارایی خاص) و باعث ایجاد ارزش بالاتر کالا و خدمات شرکت می‌شود (اهمیت دارایی خاص) و عدم توجه به آن موقعیت رقابتی شرکت را به خطر می‌اندازد (اهمیت دارایی خاص) یا به عبارت دیگر، خاص بودن دارایی معمولاً به عنوان میزانی تعریف می‌شود که در آن سرمایه‌گذاری در دارایی (هم فیزیکی و هم انسانی) برای یک رابطه تجاری خاص، خاص هستند (مفهوم دارایی خاص) دارایی باید مختص یک شرکت و یک استفاده خاص باشد و در خارج از آن شرکت یا آن استفاده ارزش آن کمتر می‌شود (ویژگی‌های دارایی خاص). دارایی خاص سرمایه‌گذاری اختصاصی برای یک رابطه خاص معاملاتی است که ارزش آن به میزان

قابل توجهی پایین‌تر از هر کاربرد دیگری به جز همان رابطه معاملاتی بین طرفین باشد (ویژگی‌های دارایی خاص). یا به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاری‌های با دوام که برای حمایت از معاملات خاص انجام می‌شود، هزینه فرصت برای آن سرمایه‌گذاری در بهترین استفاده‌های جایگزین بسیار پایین‌تر است (ویژگی‌های دارایی خاص). سرمایه‌گذاری‌های خاص مکانی با هدف برقراری رابطه طولانی‌مدت بین طرفین معامله ایجاد می‌شود (مکان خاص دارایی). در اینجا یک دارایی از یک موقعیت جغرافیایی خاصی منتقل نمی‌شود و ثابت می‌ماند (مکان خاص دارایی). هزینه حمل و نگهداری موجودی‌ها و مواد اولیه (عوامل نشان‌گر و تعیین‌کننده مکان خاص دارایی) و نیز شرکت دارای سیستم (تولید در لحظه)^{۲۵} باشد (عوامل نشان‌گر و تعیین‌کننده مکان خاص دارایی) سرمایه‌گذاری خریدار در رابطه می‌تواند با هزینه‌های زمانی ناشی از اقدامات فرصت‌طلبانه تأمین‌کننده به خطر بیفتد. بنابراین خریدار این گزینه را دارد که در این رابطه بماند و اقدامات فرصت‌طلبانه را تحمل کند یا رابطه را ترک کند و هزینه‌های جابجایی را متحمل شود (خاص بودن زمان بندی دارایی). داشتن سیستم کابان برای تولید و تولید در لحظه [عوامل نشان‌گر و تعیین‌کننده زمان بندی خاص دارایی] و نیز دارا بودن سیستم JIT در سیستم تولید محصولات شرکت (عوامل نشان‌گر و تعیین‌کننده زمان بندی خاص دارایی) دارایی خاص فیزیکی مربوط به سرمایه‌گذاری در دارایی‌های فیزیکی مربوط به رابطه تجاری خاص است یا به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاری در ظرفیت یک دارایی عمومی ولی فقط برای یک مشتری خاص هنگامی که دارایی نمی‌تواند از رابطه مورد نظر جدا شود. (دارایی خاص فیزیکی)...

کدگذاری محوری: در این مرحله، یکی از مقوله‌های مرحله کدگذاری باز که بیشترین فراوانی و تکرار را بین مقوله‌ها و داده‌های اولیه حاصل از مصاحبه دارد، به عنوان مقوله محوری انتخاب شده و دیگر مقوله‌ها در قالب شرایط علی، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها به آن مربوط می‌گردد.

کدگذاری انتخابی: طی فرآیند مرحله سوم، مقوله‌ها یکپارچه شده و یک نظریه از روابط بین آنها استخراج می‌گردد. سپس این نظریه در قالب یک داستان و به صورت تشریحی یا به شکل نمودار و یا به صورت مجموعه گزاره‌ها ارائه می‌شود. در این پژوهش نتایج به صورت نمودار شکل دو و نیز جداول چهار، پنج و شش ارائه شده است.

شکل ۲: دارایی خاص و انواع آن
جدول ۴: دارایی خاص و ویژگی های آن

دارایی خاص
<p>تعریف:</p> <ul style="list-style-type: none"> • دارایی های با اهداف کاربردی خاص و مشخص و غیر عمومی • دارایی هایی که ارزش تصفیه کمتری دارند نسبت به حالتی که شرکت تداوم فعالیت دارد • دارایی هایی که فقط برای استفاده خاص ارزش بالا دارند • دارایی بدون ضررهای قابل توجهی نمی تواند در یک مجموعه دیگر به کار گرفته شود. به عبارت دیگر، تحرک دارایی محدود شده است <p>مفهوم:</p> <ul style="list-style-type: none"> • دارایی های عمومی که برای یکسری معاملات خاص اختصاص می یابند • در صورت انحلال شرکت و یا استفاده های جایگزین، ارزش آن به شدت کاهش یابد • این دارایی به یک برنامه خاص گره خورده است و بدون ضررهای قابل توجه نمی تواند در یک مجموعه دیگر مورد استفاده قرار گیرد <p>اهمیت:</p> <ul style="list-style-type: none"> • این دارایی ها باعث ایجاد ارزش افزوده برای سازمان می شود • باعث افزایش تخصص گرایی در استفاده از دارایی ها و بهبود کیفیت خدمات می شود • باعث بهبود کیفیت کالا و خدمات و در نتیجه افزایش ارزش شرکت می شود • دارایی خاص برای شرکت شهبهرات اقتصادی ایجاد می کند که از آن به عنوان تفاوت بین بهترین و دوم بهترین استفاده از یک سرمایه گذاری یا پتانسیل تعبیر می کند • سرمایه گذاری در دارایی خاص ریسک های قابل توجهی را به همراه دارد اما برای دست یابی به مزیت های رقابتی ضروری است • دارایی خاص یک دارایی تخصصی با ارزش افزوده و اثر بخشی بالاتر از دارایی های عمومی است • دارایی های خاص انعطاف پذیری کمتری در تنظیم عملیات کسب و کار ایجاد می کنند، و در نتیجه، ریسک ورشکستگی را افزایش می دهند • این دارایی ها در بنگاه نسبت به جاهای دیگر، عواید بیشتری ایجاد می کند و بازآفرینی دارایی تأثیر مثبتی بر ظرفیت بدهی یک شرکت دارد • بنگاه های دارای دارایی های خاص ممکن است تمایل به هزینه معاملات بالاتری داشته باشند <p>ویژگی ها:</p> <ul style="list-style-type: none"> • استفاده از آنها به دلیل شرایط خاص، در سایر پروژه ها دشوار است و نمی توانند بدون هیچ هزینه ای از یک پروژه خاص به پروژه دیگری منتقل شوند

- در آن استفاده خاص ارزش بالاتری داشته باشد نسبت به سایر موارد استفاده
- استفاده عمومی ندارند و مختص کاربرد خاص هستند
- متناسب با نیاز فعلی شرکت بوده بنابراین، آن‌ها ممکن است به آسانی قابل انتقال نباشند و بازارهای سیالی ندارند
- بهینه‌ترین کاربرد آن، استفاده در کاربرد رایج آن می‌باشد و در سایر موارد کاربرد کمتری و ارزش پایین‌تری دارد و سرمایه‌گذاری در این دارایی‌ها، مربوط به رابطه تجاری خاص می‌باشد.

جدول ۵: انواع دارایی‌های خاص

انواع دارایی خاص: تعریف، مفهوم و ویژگی‌ها
مکان خاص دارایی:
<ul style="list-style-type: none">
• مکان دارایی و نزدیکی آن برای کاهش موجودی و یا سایر هزینه‌های پردازش نیاز است
• این دارایی‌ها بسیار بی‌تحرك هستند
• سرمایه‌گذاری‌های خاص مکانی با هدف برقراری رابطه طولانی‌مدت بین طرفین معامله ایجاد می‌شود
• در اینجا یک دارایی از یک موقعیت جغرافیایی خاصی منتقل نمی‌شود و ثابت می‌ماند
• این سرمایه‌گذاری‌ها در مجاورت خریدار یا فروشنده خاص قرار دارد
• این حالت زمانی رخ می‌دهد که سرمایه‌گذاری در دارایی‌های تولیدی در مجاورت فیزیکی نزدیک به یکدیگر انجام می‌شود
• نزدیکی جغرافیایی هزینه‌های دارایی برای مراحل مختلف تولید، میزان موجودی، حمل و نقل و گاهی اوقات هزینه‌های فرآیندها را کاهش می‌دهد
• دارایی مورد نظر متحرک نیست، یا می‌تواند مجدداً جابجا شود اما با تحمل هزینه قابل توجه و زیاد.
• دارایی خاص یا معاملاتی مرتبط است که فقط در مکان‌های تعیین شده مؤثر است
• برخی از دارایی‌ها بسته به موقعیت مکانی، ارزش خود را از دست می‌دهند یا اینکه افزایش می‌دهند، مانند محصولات کشاورزی که باید در فاصله مشخصی از یک واحد پردازش، تولید شوند
• در اینجا دارایی بسیار بی‌تحرك است و هزینه حمل‌ونقل در کمترین میزان خود است
• خریدار یا فروشنده امکانات خود را در کنار دیگری قرار می‌دهد تا بتواند از طریق کاهش موجودی یا هزینه‌های حمل‌ونقل بهره‌برد
زمان‌بندی خاص عملیات شرکت:
<ul style="list-style-type: none">
• مانند اهمیت محدودیت‌های زمانی و فرآیندهای حساس در پروژه‌های ساختمانی که پیمانکاران ممکن است تهدید کنند که در آخرین لحظه، ساخت و ساز را برای اخذ قیمت‌های بالاتر یا منابع بیشتر متوقف می‌کنند آن‌هم در شرایطی که هرگونه تاخیر در ساخت و ساز، باعث خسارت‌های غیرقابل جبران می‌شود، از جمله هزینه‌های تسریع در برنامه یا خسارت ناشی از کارکرد با تاخیر
• در اینجا زمان‌بندی و هماهنگی عملیات از اهمیت بالایی برخوردار هستند
• در اینجا کاربرد دارایی در یک دوره مشخص و نسبتاً محدود مهم است
• به دلیل بیوند آن با زمان ارائه خدمات، بیشترین خسارت ناشی از این نوع دارایی در سمت خریدار قرار دارد زیرا تاخیر در ارائه خدمات می‌تواند باعث اختلال در عملکرد سمت خریدار شود
• سرمایه‌گذاری خریدار در رابطه می‌تواند با هزینه‌های زمانی ناشی از اقدامات فرصت‌طلبانه تامین‌کننده به خطر بیفتد. بنابراین خریدار این گزینه را دارد که در این رابطه بماند و اقدامات فرصت‌طلبانه را تحمل کند یا رابطه را ترک کند و هزینه‌های جابجایی را متحمل شود.
• عدم تحویل یک قطعه در زمان مناسب توسط تامین‌کننده می‌تواند سبب تأخیر در تولید یا ساخت و ایجاد هزینه برای تولیدکننده شود. اگر تهیه قطعه جایگزین هم سبب تاخیر در ساخت شود سازنده با زیان روبرو می‌شود
• یک دارایی ممکن است تنها در یک زمان معین قابل استفاده باشد. در تجارت این امر به ساختارهای به اصطلاح "فقط در لحظه" بسیار مرتبط است
• در نظریه پردازی چرخه محصول، برخی از نوآوری‌های فناوری با گذشت زمان ارزش خود را از دست می‌دهند
• خاص بودن زمانی با توجه به شرایط مورد نیاز برای معامله مثل زمان‌بندی و هماهنگی فعالیت‌ها مشخص می‌شود (مثلاً کالاهای فاسد شونده که باید به سرعت توزیع و فروخته شوند تا ارزش خود را از دست ندهند)
• محدودیت‌های زمانی و فرآیندهای حساس در پروژه‌ها بسیار مهم است و تامین‌کنندگان ممکن است تهدید کنند که برای قیمت‌های بالاتر یا کسب منافع بیشتر همکاری را متوقف می‌کنند
اختصاصی شدن دارایی:
<ul style="list-style-type: none">
• در اینجا دارایی‌ها دارای اهداف عمومی هستند اما برای یک رابطه خاص معاملاتی تخصیص یافته‌اند که احتمالاً منجر به یک رابطه طولانی مدت می‌شود بطوریکه اگر این رابطه زود هنگام خاتمه یابد، ظرفیت اضافی ایجاد می‌شود
• تحت شرایط خاص، این بعد برای خریداران نیز صدق می‌کند به عنوان مثال سرمایه‌گذاری اضافی در کالاها یا خدماتی که از یک تامین‌کننده خاص به دست می‌آید
• در هنگام برون‌سپاری، شرکت سرمایه‌گذاری‌های اضافی را در تسهیلات کنترل کیفیت انجام می‌دهد که احتمالاً در صورت فسخ قرارداد منجر به ظرفیت اضافی خواهد شد و یا برعکس، در صورت قطع روابط برون‌سپاری، تامین‌کننده از تولید یا ظرفیت اضافی فروخته نشده قابل توجهی برخوردار خواهد بود

- مربوط به سرمایه‌گذاری در دارایی‌های فیزیکی مربوط به رابطه تجاری خاص است
- در اینجا ظرفیتی برای ارائه خدمات به یک مشتری خاص که نسبت به اندازه بازار، بزرگ است، ایجاد می‌شود، به طوری که پیداکردن مشتریان جایگزین دشوار خواهد بود
- برند خاص
- مربوط به شهرت یک شرکت است که تأثیر مستقیمی بر اعتبار کلی شرکت دارند
- در چنین حالتی، یک تامین‌کننده خارج از شرکت می‌تواند خود را در موقعیتی قرار دهد که به عمد یا ناخواسته صدمه‌ای به اعتبار شرکت وارد کند
- یک نمونه بارز، برون‌سپاری رستوران‌ها در صنعت هتلداری است، جایی که شهرت بد می‌تواند برای کل هتلداری هزینه بالایی داشته باشد. بدیهی است این بعد باعث نگرانی خریداران و مشتریان می‌شود
- نام تجاری به دارایی اشاره می‌کند که در خارج از شرکت ارزش کمی دارد
- دارایی خاص برند به تلاش‌های استراتژیک برندسازی سازمان اشاره دارد
- فیزیک خاص دارایی:
- این موضوع به روال‌های سازمانی و گردش‌های کاری متناسب با یک رابطه خاص اشاره دارد، که در آن صورت، اصلاح یا تدارک مجدد برای اهداف دیگر بدون از دست دادن ارزش دشوار است
- در اینجا یکی از طرفین معامله یا هر دو سرمایه‌گذاری در تجهیزات و ماشین‌آلات را انجام می‌دهد که شامل ویژگی‌های خاص طراحی است و دارایی در خارج از نوع خاصی از کاربردهای فنی یا فیزیکی قابل استفاده نیست
- به عنوان نمونه، دستگاه بخت نان محکوم به استفاده از آن برای پخت نان است نه جای دیگر
- منظور تجهیزات و ماشین‌آلاتی است که محصولات خاص برای یک مشتری خاص را تولید می‌کنند یا برای استفاده از یک تامین‌کننده خاص تخصص دارند
- دارایی خاص فیزیکی به ویژگی‌های خاص طراحی فیزیکی اشاره دارد که برای تولید یک دارایی منحصر به فرد مثل بال هواپیما طراحی شده و می‌تواند در صورت استفاده در برنامه جایگزین مانند تجهیزات سفارشی، ارزش دارایی را از دست دهد
- میزان خاص بودن دارایی‌های فیزیکی مانند تجهیزات، ماشین‌آلات یا مواد را برای معامله خاص، منظور است
- سرمایه انسانی:
- مربوط به دارایی‌های خاص دانش است که از یادگیری در کار ناشی می‌شوند و دارای قابلیت انتقال محدود به سایر موقعیت‌های کاری هستند
- سرمایه انسانی خاص نه تنها تخصص لازم برای انجام یک کارکرد خاص، بلکه هزینه‌های آموزش و توسعه را نیز برای پشتیبانی از آن تخصص را شامل می‌شود
- سرمایه انسانی خاص بیانگر هرگونه درک و مهارت خاص یک کارمند است و دانش و تجربه خاصی را در رابطه با رابطه خاص کارفرما یا کارمند شامل می‌شود، یعنی دانش یا مهارتی که قابل انتقال نیست زیرا ارزش کمی برای سایر موقعیت‌های شغلی دارد
- دانش ضمنی تخصصی که فقط با تلاش فراوان به دست می‌آید و قابل انتقال نیست مثلاً یک سرآشپز با تجربه در انتقال دانش خود به یک تازه کار مشکل دارد
- چنین مهارت‌ها و دانش‌هایی با روشی خاص بوجود می‌آیند و سرمایه خاص انسانی را ایجاد می‌کنند و نه به طور عمومی و از این رو در یک رابطه اشتغال خاص نسبت به خارج از آن ارزش بیشتری دارند
- در اینجا یکی از طرفین رابطه یا هر دو، مهارت یا دانش خاصی را در رابطه با خریدار و فروشنده ایجاد می‌کنند
- نوعی اطلاعات شغلی در رابطه با استخدام در یک شرکت که در شرکت‌های دیگر کاربردی ندارد
- سرمایه سازمانی:
- از شرایط خاص شرکت ایجاد می‌شود
- مدیریت شرکت، ارزش‌های اخلاقی و موارد اینچنینی بیانگر نوعی دارایی خاص است
- دارایی‌هایی که توانایی خلاقانه سازمان را امکان‌پذیر می‌سازد
- دارایی‌های بازار:
- ارزش افزوده در طول زمان و با انجام سرمایه‌گذاری‌های خاص در آنها ایجاد می‌شود
- نمونه آن نام تجاری است که باعث افزایش موفقیت شرکت در بازاریابی و برتری بر رقبا می‌شود
- نام تجاری، معرف کالاها و خدمات شرکت بوده و ارزش افزوده به همراه دارد
- انجام تبلیغات برای شرکت و کالاها و خدمات آن با شناساندن شرکت به مشتریان باعث افزایش ارزش شرکت میشود
- تبلیغات باعث افزایش جریانهای نقدی برای شرکت شده و معروفیت شرکت را در جامعه افزایش می‌دهد
- دارایی‌های مالکیت فکری:
- مسلماً این دارایی‌ها خاص یک شرکت خاص است که توانسته آنها را به دست بیاورد
- دارایی‌هایی که شرکت مالک آنهاست و می‌تواند آنها را در بازار بفروشد
- دارایی‌های تکنولوژیک:
- این دارایی‌ها بر اساس هزینه‌های انجام شده در زمینه نرم افزار و فناوری اطلاعات به دست آمده و خاص شرایط هر شرکت از لحاظ نحوه عملکرد و سرمایه‌گذاری آن است

خاص بودن دارایی، کنکاشی بر دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن .../۹۱

- این دارایی‌ها با بهبود عملکرد شرکت با ایجاد مزیت رقابتی برای شرکت شده و افزایش سودآوری را به ارمغان دارد. سرمایه اجتماعی:
- سرمایه اجتماعی باعث افزایش و بهبود در عملکرد تجاری بین طرفین معامله و نیز در داخل شرکت می‌شود
- هزینه‌های مربوط به شیوه‌های سازماندهی چه از طریق بازار و چه از طریق بنگاه را کاهش می‌دهد
- باعث ایجاد ارزش افزوده و افزایش ارزش شرکت می‌گردد
- در صورت انحلال شرکت، این دارایی از بین رفته و ارزش اقتصادی آن صفر می‌گردد
- باعث بهبود کیفیت معاملات می‌شود
- به بهبود وضعیت صنعت و روابط تجاری شرکت‌ها کمک می‌کند
- با تقویت اعتماد، تأثیر خاص بودن دارایی بر رفتار فرصت‌طلبانه کاهش می‌یابد
- سرمایه اجتماعی باعث بهبود روابط فیما بین شرکت‌ها می‌شود
- برای جلوگیری از فرصت‌طلبی، باید نوعی اطمینان در رابطه ایجاد شود. این از اهمیت ویژه‌ای برای دارندگان دارایی‌های خاص برخوردار است
- باعث افزایش اعتماد و آرامش در رابطه و بهبود روابط فیما بین شرکت‌ها می‌شود

جدول ۶: شاخص‌ها و عوامل تعیین‌کننده دارایی‌های خاص

۱- هزینه حمل موجودیها و مواد اولیه	۲- هزینه نگهداری موجودیها و مواد اولیه	۳- شرکت دارای سیستم تولید در لحظه باشد
۲- زمان‌بندی خاص عملیات شرکت:		
۱- چرخه عمر محصول و مفاهیم مرتبط با آن	۲- کارایی چرخه تولید	
۳- اختصاصی شدن دارایی:		
۱- میزان سرمایه‌گذاری در ظرفیت یک دارایی عمومی ولی فقط برای یک مشتری خاص	۲- تولید در سفارش خاص برای مشتری خاص	
۴- برند خاص		
۱- عمر برند	۲- عمر شرکت	
۵- فزینگی خاص دارایی:		
۱- فروش به یک مشتری خاص	۲- خرید از یک تامین‌کننده خاص	
۶- سرمایه انسانی خاص:		
۱- متوسط سطح تحصیلات کارکنان	۲- حقوق و دستمزد کارکنان	۳- متوسط تعداد کارکنان شرکت
۴- هزینه آموزش	۵- متوسط سال‌های تجربه کارکنان	۶- متوسط سن کارکنان
۷- کل ساعات کاری کارکنان	۷- سرمایه سازمانی:	
۱- رهبری	۲- تیم کاری	۳- فرهنگ و ارزش‌های سازمانی
۴- توانایی نوآوری	۵- توانایی عملیاتی	۶- توانایی جذب و نگهداری افراد متعهد و با لیاقت
۷- توانایی تصمیم‌گیری		
۸- پاسخ‌گویی به تغییرات	۹- سرعت شناسایی و عمل در فرصت‌ها	
عوامل تعیین‌کننده:		
۱- مخارج تحقیق و توسعه	۲- مجموع حقوق و مزایای مدیران	۳- انگیزه مدیران
۸- دارایی‌های بازار		
۱- برند	۲- علائم تجاری	۳- سیستم‌های بازاریابی
۴- شبکه‌های توزیع	عوامل تعیین‌کننده:	
۱- مجموع هزینه‌های اداری و تشکیلاتی	۲- مجموع هزینه‌های تبلیغات و بازاریابی	۳- مجموع هزینه‌های توزیع و فروش
۴- سهم نسبی شرکت از بازار	۹- دارایی‌های مالکیت فکری	
۱- قراردادهای لیسانس	۲- قراردادهای حق اختراع و حق امتیاز	۳- قراردادهای اجاره
۴- قراردادهای خرید و فروش	۵- کمی‌رابط	
۶- حقوق عملیاتی و نشر		
۷- حقوق محیط زیستی	عوامل تعیین‌کننده:	
جمع مبالغ برداختی بابت این دارایی‌ها		
۱۰- دارایی‌های تکنولوژیک:		
۱- مخارج نرم افزار	۲- پایگاه داده‌های کامپیوتری	۳- دانش فنی
۴- نرم افزار	۵- فرمول‌ها و فرایندهای سری	
عوامل تعیین‌کننده:		
۱- مجموع هزینه‌های نرم افزار	۲- مجموع سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده در زمینه فناوری اطلاعات ^{۲۱}	
۱۱- سرمایه اجتماعی:		
۱- اعتمادسازی	۲- برندینگ	۳- کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه
۴- کاهش هزینه نظارت و کنترل	عوامل تعیین‌کننده:	
۱- میزان کاهش هزینه‌های معامله	۲- میزان کاهش هزینه‌های کنترل و نظارت بر قراردادها	۳- میزان کاهش هزینه‌های مربوط به فسخ قراردادها
۴- میزان کاهش هزینه‌های مربوط به ادغام عمودی و درونی‌سازی فعالیت‌ها توسط شرکت‌ها		

نحوه ارزیابی و اعتباربخشی به کیفیت پژوهش

اعتبار نتایج نظریه زمینه‌بنیان، به کیفیت و اعتبار نظریه پیشنهادی آن مربوط می‌شود (گلیزر، ۱۹۷۸، ۱۹۹۲) و همچنین به روش‌هایی که باعث دست‌یابی به این نتایج شده است (استراوس و

کوربین، ۱۹۹۰، ۱۹۹۸). برخی از روش‌هایی که در این پژوهش برای اعتباربخشی به نتایج تحقیق استفاده شده است

❖ کنترل اعضا

در این روش جهت تایید یافته‌ها و تفاسیر، محقق نتایج به دست آمده را در اختیار چند نفر از افرادی که در زمینه موضوع پژوهش دارای آگاهی کافی هستند، جهت تایید آن‌ها قرار می‌دهد. در این راستا نتایج به دست آمده از پژوهش، در اختیار دو نفر از افراد مصاحبه شونده و دو نفر از افرادی که در مصاحبه شرکت نکرده بودند (یک نفر دارای مدرک دکتری دیگری کارشناسی ارشد آمار و روش تحقیق) قرار گرفت و با یک انحراف حدود ۱۰ درصدی، در نهایت نظر تعدیلی آنها اعمال شد.

❖ زاویه‌بندی داده‌ها

اجماع داده‌ها: یعنی اینکه به منظور دستیابی به تصویر کامل‌تر و دقیق‌تر، با ایجاد تنوع در منابع داده‌ها و گروه‌ها و نیز زمان، داده‌ها جمع‌آوری گردد. در این پژوهش تلاش شد تا با افزایش تنوع در جامعه آماری، دیدگاه‌ها و نظرات گروه‌های مختلف شامل اساتید دانشگاه، اشخاص با سابقه فعالیت در تحقیقات در زمینه خاص بودن دارایی‌ها، حساب‌برسان مستقل و داخلی، فعالان صنعت، صنایع مختلف و فعالان و تحلیل‌گران بورس جمع‌آوری و تحلیل و با هم مقایسه گردد.

اجماع پژوهشگران: استفاده از پژوهشگران مختلف در امر جمع‌آوری داده‌ها. در این پژوهش از چند پژوهشگر مطلع و آشنا با موضوع پژوهش در امر جمع‌آوری داده‌ها و انجام مصاحبه‌ها استفاده شده و نتایج با هم مقایسه و تایید گردید و انحرافات رفع گردید.

اجماع روش‌ها: یعنی در جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های مختلفی مانند مصاحبه، پرسشنامه و... استفاده گردد. در این پژوهش، محقق برای تحلیل کیفی، داده‌های اولیه را از منابع مختلف مانند مصاحبه، مشاهده و بررسی عمیق اسناد و مدارک و پژوهش‌های قبلی به دست آورده است که بدون مغایرت و در هماهنگی کامل با هم هستند بطوریکه یافته‌های تحقیق با مبانی نظری و پیشینه تحقیق مطابقت دارد و این خود نشان از کیفیت پژوهش انجام شده دارد.

۵- بحث و نتیجه گیری

یکی از عوامل با اهمیت در تعیین ارزش شرکت‌ها، دارایی‌های خاص آنها می‌باشد. دارایی‌های خاص شرکت، می‌توانند منافع اقتصادی در آینده ایجاد کند، شبه‌رانت اقتصادی ایجاد کنند، مزیت رقابتی در بازار برای شرکت ایجاد کنند و به خلق ارزش برای شرکت کمک کنند. بنابراین با توجه به اینکه ایده اصلی خاص بودن دارایی‌ها مربوط به نحوه ارزش‌گذاری صحیح شرکت است لذا انجام این پژوهش هم از لحاظ نظری و هم از لحاظ عملی برای تعیین ارزش دارایی‌ها و به تبع آن ارزش سهام شرکت‌ها برای بورس اوراق بهادار تهران مفید و موثر خواهد بود.

در این پژوهش تلاش گردید تا برای بررسی و تحلیل مفهوم خاص بودن دارایی و انواع آن از روش کیفی تحلیل محتوا و نیز نظریه زمینه‌بنیان استفاده شود. داده‌های مورد نیاز از منابع مختلفی مانند مصاحبه با خبرگان، مشاهدات، یادداشت‌برداری، مقالات، کتب و بررسی اسناد و مدارک جمع‌آوری و تحلیل شد به گونه‌ای که با دیدگاهی اکتشافی مسائل مختلف مرتبط با موضوع دارایی‌های خاص در ایران و انواع آن مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت.

نتایج حاصل از پژوهش بیانگر آن است که از دیدگاه خبرگان ایرانی، موضوع خاص بودن دارایی را می‌توان از چهار منظر تعریف، مفهوم، اهمیت و ویژگی‌ها مورد توجه قرار داد که مفاهیم ارائه شده برای آن منطبق با مبانی نظری و تحقیقات انجام شده قبلی می‌باشد. از طرفی ۱۱ نوع دارایی خاص در ایران شناسایی شد که شش نوع آن یعنی مکان خاص دارایی، زمانبندی خاص عملیات، برند خاص، دارایی اختصاصی، فیزیک خاص دارایی و سرمایه انسانی خاص، منطبق بر مبانی نظری و پژوهش‌های قبلی از جمله ویلیامسون (۱۹۸۵، ۱۹۸۹ و ۱۹۹۴) می‌باشد. شناسایی سرمایه اجتماعی به عنوان دارایی خاص در این تحقیق، منطبق با نتایج پژوهش امیری و رضاپور (۱۳۹۳) و نیز رضاپور (۱۳۹۲) بوده و چهار نوع دارایی خاص دیگر یعنی سرمایه سازمانی، دارایی‌های بازار، دارایی‌های تکنولوژیک و دارایی‌های مبتنی بر قانون (قرارداد) جدید بوده که با پژوهش انجام شده توسط عارف‌منش و رحمانی (۱۳۹۴) همخوانی داشته و به نوبه خود یکی از نوآوری‌های پژوهش حاضر است. از طرفی مشخصات، خصوصیات و ویژگی‌های هر کدام از این دارایی‌ها بیان گردید و نیز برای هر نوع دارایی خاص چند شاخص تعیین‌کننده مشخص گردید که می‌تواند در پژوهش‌های آتی برای تعیین مدل و نحوه اندازه‌گیری این دارایی‌ها مورد استفاده قرار گیرد که در هیچ پژوهش قبلی به آن اشاره نشده است. نتایج به دست آمده از پژوهش منطبق با مبانی نظری و پیشینه تجربی بوده و در واقع بسط‌دهنده آن می‌باشد.

امید است نتایج این پژوهش در افزایش توجه و نیز در تصمیم‌گیریهای مالی و غیرمالی حسابداران و ذینفعان شرکت‌های ایرانی، سازمان حسابرسی، حساب‌رسان مستقل، بورس اوراق بهادار و تحلیل‌گران مالی به دارایی‌های خاص موجود در ترکیب دارایی‌های شرکت‌ها، با توجه به اهمیت زیاد آنها در تعیین مزیت رقابتی و موقعیت استراتژیک شرکت، مشخص شدن تعریف و مفهوم و اهمیت و ویژگی‌ها و نیز انواع گروه‌های دارایی خاص در ایران و عوامل مرتبط و تعیین‌کننده آن، سودمند واقع گردد.

یکی از محدودیت‌های هر پژوهش کیفی را می‌توان سوبیه‌ها و گرایش‌های شخصی پژوهشگر دانست که ممکن است بر تفسیرهای وی اثر بگذارد. در پژوهش حاضر تلاش شده بدون سوگیری عمل شود و صرفاً بر اساس تجارب و نظرات مصاحبه‌شوندگان و نیز بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش، نتایج استخراج شود و پژوهشگر تلاش خود را به کار گرفته است تا به شکلی بیطرفانه داده‌ها را تحلیل و ارائه کند.

در پژوهش‌های کیفی، مطالعه در یک زمینه خاص انجام می‌شود لذا این امر تعمیم‌پذیری یافته‌های حاصل از پژوهش را کاهش می‌دهد. این پژوهش از طریق مصاحبه با صاحب‌نظران ایرانی انجام شده است و لذا نظرات آنها بر اساس انعکاس پس زمینه حسابداری، اجتماعی و فرهنگی و تجربه‌های شخصی در کشور ایران است و ممکن است قابل تعمیم به دیگر کشورها نباشد.

یادداشت‌ها

1.Asset Specificity	12.Brand Capital Specificity
2.Li & Xu	13.Wu
3.Klein, Crawford & Alchian	14.Egerod & Justesen
4.Williamson	15.Boccaletti
5.Transaction Cost Economics	16.Liu, Yang & Zhang
6.New Institutional Economics	17.Delbufalo
7.Human Asset specificity	18.Kermani & Ma
8.Physical asset specificity	19.Excel
9. Dedicated assets	20.Word
10.Site specificity	21.Information Technology (IT)
11.Temporal Asset Specificity	22.Akdeniz

کتابنامه

- آله وردی، آل مارا (۱۳۹۶). *استراتژی رقابتی و برون‌سپاری فعالیت در صنعت هتلداری: نقش تعدیل‌کننده دارایی خاص: مطالعه موردی هتل‌های پارسیان شهر تهران*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته MBA گرایش استراتژی، گروه مدیریت دانشکده مدیریت و امور مالی، دانشگاه غیر دولتی غیر انتفاعی خاتم
- احمدی، عباس؛ بانسی، عباداله و محترم قلاتی، رحیم (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر در برون‌سپاری فعالیت‌های هتل‌ها با استفاده از ویژگی دارایی‌های خاص در تئوری هزینه تراکنش (TCE). *فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری*، ۶(۱۶): ۱-۲۳.
- امیری، هادی و چشمی، علی (۱۳۹۱). تحلیل ادغام‌های عمودی در بنگاه‌های صادرکننده کشمش با اقتصاد هزینه معامله، *فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی*، ۶۲(۱): ۱۲۵-۱۵۱.
- امیری، هادی و رضاپور، زهره (۱۳۹۳). سرمایه اجتماعی: تحدید دارایی یا پارامتر انتقال؟ با رویکرد اقتصاد هزینه معامله. *اقتصاد تطبیقی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۱(۲): ۱-۱۶.
- امیری، هادی؛ گوگردچیان، احمد؛ کیان، غلامحسین و علیزاده، امیر (۱۳۹۳). کارآیی تطبیقی تعاونی‌های کشاورزی در بخش تامین نهاده با رویکرد اقتصاد هزینه معامله (مطالعه موردی:

خاص بودن دارایی، کنکاشی بر دارایی‌های خاص در ایران و شاخص‌های تعیین‌کننده آن .../۹۵

استان خراسان جنوبی). دو فصلنامه علمی-پژوهشی جستارهای اقتصادی ایران، ۱۱ (۲۱):
۳۷-۹

دانایی فرد، حسن؛ امامی، سید مجتبی. (۱۳۸۶). استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه پرداززی زمینه‌بنیان/اندیشه مدیریت، ۲ (۱): ۶۹-۹۷
دیانتی دیلمی، زهرا (۱۳۹۶)، روش تحقیق در حسابداری: راهنمای عملی برای نگارش پایان نامه و مقاله (چاپ چهارم)، تهران، نشر عدالت نوین، پاییز ۱۳۹۶
رضاپور، زهره (۱۳۹۲). نقش سرمایه اجتماعی بر ساختارهای سازماندهی با رویکرد هزینه معامله: مطالعه موردی صادرکنندگان محصولات کشاورزی منتخب. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان
زین‌العابدینی، محمد؛ همتی، حسن؛ جباری، حسین و پناهیان، حسین (۱۴۰۰). تدوین مدل جامع حسابرسی فناوری اطلاعات بر مبنای رویکرد گراند تئوری. دانش حسابداری مالی، ۸ (۳): ۷۹-۴۹

طاهری، محمد؛ خانمحمدی، محمدحامد؛ جهانگیرنیا، حسین و غلامی جمکرانی، رضا (۱۴۰۰). تدوین مدل راهبردهای ارتقای کیفیت حسابرسی مالیاتی در نظام مالیات بر ارزش افزوده ایران. دانش حسابداری مالی، ۸ (۱): ۶۴-۲۹
عارف‌منش، زهره، و رحمانی، علی (۱۳۹۴)، ارائه مدلی جهت ارزشگذاری دارایی‌های نامشهود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، ۸ (۲۶):

فلک پیمان، عارف (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین کارآیی با دارایی خاص. پایان نامه کارشناسی ارشد مهندسی صنایع، تهران، دانشکده مهندسی صنایع و سیستم‌ها، دانشگاه تربیت مدرس.
قادری آذر، منصور و ناصری، احمد (۱۳۹۸). سیر تحول کتاب‌های درسی اصول حسابداری ۱ در ایران از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۰. دانش حسابداری مالی، ۶ (۳): ۵۸-۲۷
گوگردچیان، احمد؛ امیری، هادی و خداوردی سامانی، مریم (۱۳۹۲). تحلیل تئوریک و تجربی تأثیر هزینه معامله بر تأمین مالی از طریق بدهی و سهام در بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت دارایی و تأمین مالی، ۱ (۳): ۳۲-۱۵

مشایخی، بیتا و بیرامی، هانیه (۱۳۹۷). ارائه الگوی اندازه‌گیری دارایی‌های نامشهود. پژوهش‌های حسابداری مالی، ۱۰ (۳): ۶۸-۴۵
مومنی راد، اکبر و همکاران (۱۳۹۲)، تحلیل محتوای کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۴ (۱۴): ۲۲۲-۱۶۷
نصیری اقدم، علی (۱۳۸۵)، اقتصاد هزینه معامله، جستارهای اقتصادی، ۳ (۵): ۲۱۷-۱۶۳

فصلنامه علمی دانش حسابداری مالی، مقاله پژوهشی، دوره ۹- شماره (۳)، پیاپی ۳۴، پاییز ۱۴۰۱: ۶۹-۱۰۰

نمازی، محمد و ابراهیمی میمند، مهدی (۱۳۹۵). بررسی چگونگی افشای ریسک در گزارش سالانه شرکت‌ها و عوامل موثر بر آن. *دانش حسابداری مالی*، ۳(۲): ۱-۳۰.
 نیک‌بخت، محمدرضا؛ رضایی، ذبیح‌الله و منتی، وحید (۱۳۹۶). طراحی مدل کیفیت حسابرسی داخلی. *دانش حسابرسی*، ۷(۶۹): ۵-۵۷.

References

- Ahmadi, A.; Banshi, E., & Mohtaram Qalati, R. (2011). Investigating the effective factors in outsourcing hotel activities using specific asset characteristics in transaction cost economics (TCE). *Journal of Tourism Studies*, 6(16): 1-23. (in Persian)
- Akdeniz, E. (2020). Evaluation of human asset specificity: Determination of in-service training method in an enterprise by ahp method. *Business & Management studies: an international journal*. 8(3): 3123-3149.
- Ale Verdi, Al Mara (2017). Competitive strategy and outsourcing activities in the hotel industry: The moderating role of specific assets: A case study of Parsian hotels in Tehran. Master Thesis MBA Strategy, Department of Management, School of Management and Finance, Khatam Non-Governmental Non-Governmental University
- Allen, D.(2015). Governing Innovation: Asset Specificity, Opportunism And The Fundamental Transformation, Economics, Paper Presented At The 28th Phd Conference In Economics And Business, The University Of Queensland, Australia, 11-13 November, 2015. Working Paper As Of 29 September 2015
- Amiri, H. & Rezapour, Z. (2014). Social Capital: Asset Specificity or Transfer Parameter? With the approach of transaction cost economics. *Comparative Economics, Institute of Humanities and Cultural Studies*, 1(2): 1-16. (in Persian)
- Amiri, H. ; Goghardchian, A. ; Kian, G. H. & Alizadeh, A. (2014). Comparative efficiency of agricultural cooperatives in the field of input supply with transaction cost economics approach (Case study: South Khorasan province). *Bi-Quarterly Journal of Iranian Economic Research*, 11 (21): 37-9. (in Persian)
- Amiri, Hadi and Cheshmi, Ali (2012). Analysis of Vertical Mergers in Raisin Exporting Firms with Transaction Cost Economics, *Quarterly Journal of Business Research*, 62 (1): 125-115.
- Arruda, D. At Carvalho, D.(2016). Coordination And Governance Among Tour Agencies And Tourist Attractions: An Analysis Of Tourism Production Systems In Brazil, *Rosa Dos Ventos*, 8(1).
- Blair, M. M., & Wallman, S. M. H. (2000). *Unseen wealth: Report of the Brookings task force on understanding intangibles sources of value*. Washington, DC: The Brookings Institution Press.
- Boccaletti, S. (2020). Asset Specificity and the Secondary Market for Productive Assets. *Italian Economic Journal*, 7(3): 411-437.

- Bozbura, F. T. (2004). Measurement and application of intellectual capital in Turkey. *The Learning Organization*, Vol. 11 No. 4 (5), 357-367
- Caballero, R. J., & Hammour, M. L. (1998, June). "Jobless Growth: Appropriability, Factor Substitution, and Unemployment". In *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*, 48, 51-94
- Charmaz, C. (1990), "*Discovering Chronic Illness: Using Grounded Theory*", *Social Science and Medicine*, 30.
- Coase, R.H. (1937) The Nature of the Firm. *Economica*, 4, 386-405.
- Danaei Fard, H. & Emami, S. M. (2007). Qualitative research strategies: a reflection on grounded theorizing. *Management Thought*, 2 (1): 69-97. (in Persian)
- De Vita, G., Tekaya, A. And Wang, C.L.(2010). Asset Specificity's Impact On Outsourcing Relationship Performance: A Disaggregated Analysis By Buyer–Supplier Asset Specificity Dimensions. *Journal Of Business Research* 63 (6): 657–666.
- Delbufalo, E. (2021). Asset specificity and relationship performance: A meta-analysis over three decades. *Journal of Business Research*, September 2021(134): 105-121.
- Deng, F.(2007). Social Asset Specificity And A Positive View Of Transaction Cost, *School Of Economics And Business Administration*, Chongqing University, 174 Shazhengjie Street, Shapingba District, Chongqing 400030, P. R. China. Email: Fred.Deng@Gmail.Com.
- Dianti Deilami, Z. (2017), *Research Method in Accounting: A Practical Guide for Writing a Thesis and Article (Fourth Edition)*, Tehran, Adalat Novin Publishing, Fall 2017. (in Persian)
- Dibbern, J. At Al(2004). Testing The Moderated And Mediated Impact Of Human Asset Specificity On The Sourcing Of Application Software Services, *Working Paper 7/2004*, November 2004
- Du, J And Lu, J.(2019). Foster Inclusive Entrepreneurship In BOP Areas: The Role Of Asset Specificity And Supply Chain Interconnection. *23rd Cambridge International Manufacturing Symposium*, University of Cambridge, 26 – 27 . <https://doi.org/10.17863/CAM.45877>
- Ducis, G. And Dupraz, P.(2020). The asset specificity issue in the private provision of environmental services: Evidence from agro-environmental contracts. *HAL Id: hal-02816519*. <https://hal.inrae.fr/hal-02816519>. Preprint submitted on 6 Jun 2020
- Egerod, B. C. K. & Justesen, M. K. (2021). Asset Specificity, Corporate Protection and Trade Policy: Firm-Level Evidence from Antidumping Petitions in Nineteen Jurisdictions. *British Journal of Political Science*, (First View): 1 – 10.
- Falak Pima, Aref (2016). *Investigating the relationship between efficiency and specific assets*. Master Thesis in Industrial Engineering, Tehran, Faculty of Industrial and Systems Engineering, Tarbiat Modares University. (in Persian)

- Ghaderi Azar, M. & Naseri, A. (2019). Evolution of Accounting Principles 1 textbooks in Iran from 1961 to 2011. *Knowledge of Financial Accounting*, 6 (3): 27-58. (in Persian)
- Glaser, B. (1978) *Theoretical Sensitivity: Advances In The Methodology Of Grounded Theory*. Sociology Press, Mill Valley.
- Glaser, B. (1992). *Basics of grounded theory analysis*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Gogharchian, A., Amiri, H. & Khodaverdi Samani, M. (2013). Theoretical and empirical analysis of the effect of transaction cost on financing through debt and stocks among companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Journal of Asset Management and Financing*, 1(3): 15-32. (in Persian)
- James, C. And Kizilaslan, A. (2010). Asset Specificity, Industry Driven Recovery Risk And Loan Pricing, *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 49(3): 599 – 631.
- Joskow, P. (1988). Asset Specificity And The Structure Of Vertical Relationships: Empirical Evidence, *Journal Of Law, Economics, & Organization*, 4 (1): 95-117.
- Kermani, A., & Ma, Y. (2020). asset specificity of non-financial firms. *national bureau of economic research*, NBER Working Papers, No 27642.
- Kim, J. H. (2018). Asset Specificity And Firm Value: Evidence From Mergers. *Journal of Corporate Finance*, 48(c): 375-412.
- Klein, B., Crawford, R. G., & Alchian, A. A. (1978). Vertical Integration, Appropriable Rents, And The Competitive Contracting Process. *Journal Of Law And Economics*, 21(2): 297–326.
- Koralun-Bereznicka, J. (2013). How Does Asset Structure Correlate With Capital Structure? – Cross-Industry And Cross-Size Analysis Of The EU Countries. *Universal Journal Of Accounting And Finance*, 1(1): 19-28.
- Li, Q. And Xu, L. (2017). Asset Specificity And Conditional Accounting Conservatism, *journal of business and accounting*, 45(7-8): 839-870.
- Lippman, S., Rumelt, R. (1982). Uncertain Imitability: An Analysis Of Interfirm Differences In Efficiency Under Competition. *Bell Journal Of Economics* 13, 418–438.
- Liu, R., Yang, J., & Zhang, F. (2020), Managing technology transfer between cooperative firms: the roles of cooperation, asset specificity and justice. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 36(5): 765-78.
- Mashayekhi, B. & Beyrami, H. (2018). Provide a model for measuring intangible assets. *Financial Accounting Research*, 10(3): 45-68. (in Persian)
- Mishra R.K. & Jhunjhunwala Shitla. (2009). Valuation of intangibles. Study sponsored by ICAI, *Accounting Research Foundation*.
- Momeni Rad, A. et al. (2013), Qualitative Content Analysis in Research Procedure: Nature, Stages and Validity of Results, *Educational Measurement Quarterly*, 4(14): 167-222. (in Persian)

- Namazi, M. & Ebrahimi Meymand, M. (2015). Examining how risk disclosure in the annual report of companies and the factors affecting it. *Financial Accounting Knowledge*, 3 (2): 1-30. (in Persian)
- Nasiri Aghdam, A. (2006), Transaction Cost Economics, *Economic Research*, 3 (5): 163-217. (in Persian)
- Nikbakht, Mohammad Reza; Rezaei, Zabihullah and Manti, Vahid (2017). Design of internal audit quality model. *Auditing Knowledge*, 7 (69), 5-57.
- Oliver Williamson, O. E. (1994). Visible and Invisible Governance. *The American Economic Review*, 84(2), 323-326.
- Pawlicz, A., (2011). *Asset Specificity As A Determinant Of Vertical Integration In Hospitality Enterprises. Theoretical Implications*, In book: Cooperation In Tourist Region, Ed 1, Ed. R. Ziółkowski, M. Jalinik, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2011, S. 147-160.
- Rezapour, Z. (2013). *The Role of Social Capital on Organizational Structures with a Transaction cost Approach: A Case Study of Exporters of Selected Agricultural Products*. Master Thesis in Economics, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan. (in Persian)
- Riordan, M. And Williamson, O. (1985). Asset Specificity And Economic Organization, *International Journal Of Industrial Organization* 3 (1985) 365-378. North-Holland
- Ronen, J. And G.H. Sorter. (1972). Relevant Accounting. *Journal Of Business* 45, 258-282.
- Rumelt, R. (1991). How Much Does Industry Matter? *Strategic Management Journal* 12, 167-185.
- Shi, Ch. At Al (2018). Asset Specificity And Contractors' Opportunistic Behavior: Moderating Roles Of Contract And Trust, *Journal of Management In Engineering* 34(5) · September 2018
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics Of Qualitative Research (Translate Afshar)*. Tehran, Nashr Ney. (In Persian)
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics Of Qualitative Research: Techniques And Procedures For Developing Grounded Theory (2nd ed.)*. Sage Publication, Inc.
- Strouss, A., & Corbin, J. (2008). *Basics Of Qualitative Research: Techniques And Procedures For Developing Grounded Theory (3rd Ed.)*. Sage Publications, Inc. Database: APA PSYCINFO.
- Taheri, M. ; Khan Mohammadi, M. H. ; Jahangirnia, H. & Gholami Jamkarani, R. (1400). Develop a model of strategies to improve the quality of tax audit in the VAT system of Iran. *Knowledge of Financial Accounting*, 8 (1): 29-64. (in Persian)
- Tece, D. J. (1986). Profiting From Technological Innovation: Implications For Integration, Collaboration, Licensing And Public Policy. *Research Policy* 15, 285-305.

- Vic, J.(2006). *knowledge, mobility and configurations of power: An Asset Specificity Perspective On Power In The Knowledge Society*, Norwegian University Of Science And Technology Thesis For The Degree Doctor Rerum Politicarum Faculty Of Social Sciences And Technology Management Department Of Sociology And Political Science © Jostein Vik
- Wang,L. At Al(2019). The Contingent Effects of Asset Specificity, Contract Specificity, And Trust On Offshore Relationship Performance, *Journal of Business Research* , 99(June 2019): 238-253
- Williamson, O. E. (1975). *Markets And Hierarchies: Analysis And Antitrust Implications*. Newyork: Free Press.
- Williamson, O. E. (1988). Corporate Finance And Corporate Governance. *The Journal Of Finance* 43, 567-591.
- Williamson, O. E. (1989). *Transaction Cost Economics. Handbook of Industrial Organization*, Vol. 1, Chapter 3, 135-182. Elsevier.
- Williamson, O. E., (1985). *The Economic Institutions of Capitalism*. New York: Free Press.
- Williamson, O. E., (1986). *The Economic Institutions of Capitalism*. The RAND Journal of Economics, 17(2): 279-286.
- Williamson, O.(1979). Transaction-Cost Economics: The Governance of Contractual Relations, *Journal of Law And Economics*, 22(2): 233-261.
- Wu, A. (2020). Improving Tourism Innovation Performance: Linking Perspectives of Asset Specificity, Intellectual Capital, and Absorptive Capacity. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 44(6): 908-930.
- Zeinolabedini, M. ; Hemmati, H. ; Jabbari, H. & Panahian, H. (2021). Develop a comprehensive IT audit model based on grounded theory approach. *Knowledge of Financial Accounting*, 8 (3): 49-79. (in Persian)